

Natur & miljø

NATUR & MILJØ / 4-2010
ET MAGASIN FRA NORGES NATURVERNFORBUND

FOTO: N. SLOTH/BIOPIX

- [Vern virker](#) side 8-9
- [Ekstremvær](#) side 11
- [Miljøfestival](#) side 30-31

Mange kommuner overså Solheims postkort:

HJALP IKKE TRUET ART

Ren
luft er
et felles
ansvar

- vi gjenvinner batterier

Nygreen Design as

BATTERIRETUR®
Vi gjenvinner batterier

www.batteriretur.no

Utgiver av Natur & miljø:
Norges Naturvernforbund
Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge.
Besøksadresse: Grensen 9b, Oslo.
Tlf: 23 10 96 10
E-post: redaksjonen@naturvern.no
Telefaks: 23 10 96 11
Bankgiro: 7874.05.56028

Fungerende redaktør:
Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvern.no

Journalist:
Martin Ødegaard
mo@naturvern.no

Annonser: Kabate, tlf 22 59 91 80
Lay-out: Ketill Berger, Film & Form
og Tor B. Christensen
Designmal: Gazette
Trykk: GRØSET™

Abonnement:
Institusjoner: kr. 700,-
Enkeltpersoner: kr. 320,-
Bestilles hos
medlem@naturvern.no
eller www.nogm.no

Naturvernforbundet innestår ikke
for miljøvennligheten til de bedrifter,
tjenester eller produkter som det
annonseres for i Natur & miljø.

BAKGRUNNSFOTO:
ERNST VIKNE/FLICKR.COM

INNHold: NR 4/10

”Kommunen sitter med nøkkelen i forvaltningen av truede arter, og hvis de ikke vet å bruke den, bør de ikke lenger ha dette ansvaret.”

Rune Aanderaa, daglig leder i Sabima, er ikke fornøyd med kommunenes innsats for truet natur, side 4-6

Postkortaksjonen side 4-6

Marine verneområder side 8-9

Skogkrangel i Nordland side 12-13

Advarer mot oljeboring side 16-17

Gjør det selv side 18-19

Våtmark gror igjen side 24-25

FASTE SIDER

I korthet / side 7, 9, 12, 15

Fotokonkurranse / side 22-23

Nytt fra Naturvernforbundet / side 30-32

Miljøagentene / side 36-37

Historie / side 38

Miljøfest i Lofoten side 30-31

Naturvernforbundets miljøfestival ble en folkefest for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja.

FOTO: JO STRAUBE

Forside: Vepsevåk (sterkt truet) bøyer seg ned i vannkanten for å drikke. Foto: Kjell-Erik Moseid / Samfoto

Neste Natur & miljø kommer i oktober 2010.

LEDER

Det nytter!

I denne utgaven av Natur & miljø kan vi fortelle om suksess med hummerreservater på Skagerrakkysten og tiltak for stor salamander i Nittedal. Det er oppløftende lesning.

Havforskningsinstituttet har samarbeidet med kommuner og etablert små marine verneområder, der alle typer fiskeaktivitet er forbudt. Etter fire år med vern har det blitt langt flere hummere i verneområdene, og de har blitt større. Havforskerne kaller prosjektet en suksess, og ivrer for å komme i gang også i andre områder. Etter mange år med nedgang i den norske bestanden, øyner de en mulighet for å snu trenden.

Det som skulle til i Lille Mortetjern i Nittedal, der ulovlig utsatt fisk spiste så godt som alle salamanderynglene, var en porsjon med rotenon. I tillegg sørget engasjerte elever for at byggeplaner i området ble endret. Nå yrer det av amfibier i tjernet. Der man fant én salamanderlarve i fjor, har man funnet tusen i år! Det er ikke ofte vi kan fortelle like gode nyheter om norsk naturmangfold.

I denne utgaven gjengir vi resultatene av en undersøkelse av hva norske kommuner har gjort med den truede arten miljøvernminister Erik Solheim ba dem ta spesielt godt vare på i

2008. Av de 200 som svarte, hadde halvparten ennå ikke kommet i gang med tiltak for sin art.

Det trengs en nasjonal dugnad for å sikre det norske naturmangfoldet. Historien om hummer og salamander viser at det nytter der det er vilje, og det er ikke alltid det skal så mye til. Gevinsten kan bli formidabel. Verdien til robuste økosystemer kan neppe måles i kroner, men hvis man forsøker blir gjerne resultatet overveldende. En livskraftig hummerbestand gir langt større fangster enn en som holdes nede av overfiske. Du får langt høyere renteinntekter om du har en million i banken enn bare en tusenlapp.

Det er nå gode muligheter til å løfte hele bestanden av hummer opp på et høyere nivå. La oss få den bort fra rødlisten. Gevinsten kan vi fordele til hele kystbefolkningen, i form av mer hummer på middagsbordet. Lytt til forskerne; etabler flere marine vernereservater og fyll dammer og tjern med et yrende liv av salamandre! Det koster så lite. Ordførere, tiden er inne!

Tor Bjarne Christensen /fungerende redaktør

Solheims postkortaksjon fikk lunken respons

HAR GJORT LITE

FOR TRUEDE ARTER

I 2008 sendte miljøvernminister Erik Solheim postkort til alle landets ordførere med oppfordring om å ta vare på hver sin utrydningstruede art. Fortsatt har 46,7 prosent ikke gjort noe, ifølge en undersøkelse Natur & miljø har utført.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

– Nedslående, sier biolog Rune Aanderaa om resultatene fra Natur & miljøes undersøkelse.

En av fem vurderte arter står på den norske rødlisten. Over tusen av dem er kritisk truet eller sterkt truet. Det betyr at de lever i en ekstrem eller stor risiko for å dø ut de nærmeste tiårene. I 2008 sendte miljøvernministeren postkort til alle landets ordførere for å gjøre noe med saken. Hver kommune fikk tildelt én art, som de skulle ta spesielt godt vare på.

Hva gjorde ordførerne med postkortene? Ble de hengende på oppslagstavlen i de tusen rådhus? Har kommunene gjort noe for å redde de svakeste skapningene i norsk natur? Natur & miljø har undersøkt saken.

DETTE ER HVA VI FANT:

■ 46,7 prosent av kommunene har ennå ikke iverksatt tiltak for å ta vare på sin art, og 37,1 prosent av dem har ikke planer om å gjøre det heller.

■ 39,6 prosent har iverksatt tiltak, og 27,9 prosent av dem har planer om å gjøre mer for sin art.

■ 13,7 prosent har svart at det allerede var iverksatt tiltak for å ta vare på arten, oftest i form av verneområder.

Litt under halvparten av landets ordførere svarte.

– NEDSLÅENDE

– Det er nedslående at halvparten av kommunene ennå ikke har gjort noe for arten sin. Antagelig er det enda færre som har gjort noe, fordi det bare er halvparten som har svart på undersøkelsen, sier Aanderaa, som er daglig leder i SABIMA (Samarbeidsrådet for biologisk mangfold).

SABIMA fikk i oppdrag å velge ut arter, skrive tekster og skaffe bilder til Solheims postkort. Ideen stammer fra Danmark, hvor miljøvernministeren sendte ut lignende postkort for noen år siden.

– Men som et PR-stunt har postkortak-

sjonen vært svært vellykket. Ingen annen sak har skapt så mye oppmerksomhet om truede arter, sier Aanderaa.

Blant dem som ennå ikke har gjort noe, oppga 9,6 prosent at de hadde planer om tiltak. Plasserer vi dem sammen med de som allerede har gjort noe, kan vi si at 49,2 prosent enten har utført tiltak eller har planer om å gjøre det.

FANT IKKE ARTEN

Mange ordførere svarer at de ikke har gjort noe for arten fordi de mangler ressurser. Flere kommuner forteller at de ikke har funnet arten, selv om enkelte av dem har engasjert eksperter for å lete.

Nes kommune i Buskerud fikk Hul-drestarr, men greide ikke å finne den.

– Vi har lett, men finner ingenting på oppgitte koordinater. Vi har spurt departementet, men ingen hjelp å få. Og vi har ikke råd til å leie inn fagfolk til å lete, og departementet bekoster ikke slikt. Derfor synes prosjektet for oss litt håpløst, sier ordfører Gerd Eli Berge i en kommentar til undersøkelsen.

INGEN TILTAK FOR STERKT TRUET VEPSEVÅK

Vepsevåken er sterkt truet og har opplevd en nedgang i populasjonen på mellom 50 og 80 prosent de siste tretti årene. Den er, som så mange andre rødlistearter, truet av arealpåvirkninger i skogen og jordbrukslandskapet. Solheim mente at Vegårdshei kommune skulle ta spesielt godt vare på rovfuglen og sendte derfor postkort til ordfører Maya Twedt Berli. Hun svarer at kommunen hverken har gjort noe eller har planer om det. I tillegg er hun kritisk til Solheims ressursbruk.

– Forøvrig kan det vel stilles spørsmål

Fakta

Natur & miljøes postkortundersøkelse

- Spørsmål sendt til alle landets 430 ordførere om de har gjort noe for den truede arten miljøvernministeren tildelte dem i 2008, eller om de hadde planer om tiltak
- 197 svarte
- Tallene gjenspeiler ordførernes egen oppfatning av kommunenes innsats
- 37,1 % har hverken utført tiltak eller har planer om det
- 9,6 % har ikke utført tiltak, men har planer om det
- 27,9 % har både utført tiltak og har planer om ytterligere tiltak
- 11,7 % har utført tiltak, men ikke planer om å gjøre mer
- 13,7 % har svart at det allerede var iverksatt tiltak

**Sterkt truet blodrød høstli-
belle.** Ski kommune i Østfold har
registrert 9 lokaliteter, lagt dem
inn i kartdatabasen og vedtatt
at biologisk mangfold skal være
premissgivende for arealplanleg-
gingen.

Sterk truet vepsevåk. Vegårshei kommune i Aust-Agder har ikke iverksatt tiltak for vepsevåken.

Sterkt truet edelkreps. Edelkrepsen i Østfold og Akershus
får egen forvaltningsplan. Aurskog-Høland kommune, som
fikk postkort med arten, er med i prosjektet Vannområde
Haldenskanalen for et renere vassdrag.

om det er god miljøpolitikk å bruke ressurser på å utarbeide, trykke og sende postkort i dette øyemed. Burde ikke heller ministren sendt elektronisk post, skriver ordfører Twedt Berli i sitt svar.

AREALBRUK DEN STØRSTE TRUSSELEN

Aanderaa i SABIMA mener det er på høy tid at kommunene tar sitt ansvar for truede arter mer alvorlig.

– Arealbruk utgjør den verste trusselen mot naturmangfoldet. 85 prosent av artene på rødlisten er truet av vår arealbruk.

Utbygging står for mye, og den bestemmes stort sett av kommunene. Kommunen sitter med nøkkelen i forvaltningen av truede arter, og hvis de ikke vet å bruke den, bør de ikke lenger ha dette ansvaret, sier Aanderaa.

KARTLEGGING, SKJØTSEL OG INFO

Blant kommunene som har gjort noe, har mange sørget for å kartlegge levestedene til arten og legge dem inn i kommuneplanen, slik at man skal ta hensyn ved eventuelle inngrep. Noen har laget skjøtelsesplaner. Mange svarer at de har tatt kontakt med bønder og grunneiere for å informere om forekomster av postkortarter på deres eiendom. Svært mange har lagt ut informasjon på egne nettsider og gått ut i lokale medier med oppfordring om å ta hensyn til arten.

Bergen kommune fikk postkort med den sterkt truede ramsløkflua. De har engasjert en botaniker for å finne flere levesteder. Alle lokalitetene er lagt inn i kommunens database, slik at opplysningene er lett tilgjengelige i arbeid med arealplaner og utbyggingssaker.

– Så langt har vi registrert to potensielle «konflikter», saker der vi forsøker å finne gode løsninger. For eksempel har vi i det ene tilfellet foreslått en grønn hensynsone på et leveområde i forbindelse med en skoleutbygging. En tilsvarende metodikk ønsker vi også å benytte i vårt øvrige arbeid med handlingsplan for rødlistede arter, forteller Håvard Bjordal, miljøsjef i Bergen.

FOTO: N. SLOTH/BIOPIX

FOTO: RAINER ALTENKAMP/CREATIVE COMMONS

FOTO: J.C. SCHOU/BIOPIX

INTERVJU MED ERIK SOLHEIM NESTE SIDE

Miljøvernminister Erik Solheim – KOMMUNENE MÅ GJØRE MER

Miljøvernminister Erik Solheim understreker at kommunene må gjøre mer for å stanse tapet av natur.

– Mange kommuner er flinke, men mange kommuner trenger trolig mer kunnskap, kompetanse og politisk vilje til å ta vare på de truede artene, sier miljøvernminister Erik Solheim.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Miljøvernministeren tror postkortaksjonen skapte engasjement og førte til at mange ordførere ble mer oppmerksomme på ansvaret de har for å ta vare på naturmangfoldet i sin kommune. Han vil bygge videre på dette når Regjeringen nå skal følge opp den nye naturmangfoldloven, som trådte i kraft i fjor.

– *Natur & miljøes undersøkelse viser at 46,7 prosent av kommunene ennå ikke gjort noe med postkortarten du sendte. Hva synes du om det?*

– Det viser at postkortaksjonen ikke er nok, og at vi må jobbe videre med øke å oppmerksomheten og kunnskapen om naturmangfoldet og de nye virkemidlene i de nye lovene, både naturmangfoldloven og plan- og bygningsloven.

I Natur & miljøes undersøkelse svarte 39,6 prosent at de har utført tiltak. I tillegg svarte 9,6 prosent at de har planer om tiltak.

– Det velger jeg å tolke som

at postkortaksjonen har hatt en effekt. Det er en glede å høre om eksempler som Tynset kommune, som har satt i gang kartlegging av svartkurle, og utarbeidet planer for skjøtesel for å ivareta leveområdene til denne vakre og sjeldne orkidéen. Men vi må likevel ha som mål at enda flere skal ha planer for hvordan akkurat deres kommune skal sikre sine forekomster av truede arter, sier Solheim.

Han understreker at kommunene, sammen med andre instanser, må gjøre mer for å stanse tapet av natur.

– *Hva er Regjeringens oppskrift på stanse utryddelsen av arter og naturtyper?*

– Om vi skal klare å stanse tap av arter og naturtyper, må vi ha alle som forvalter natur med i en stor dugnad. Dette er ikke noe miljøforvaltningen kan klare alene. Men vi skal gjøre det vi kan for å få pekt ut prioriterte arter og utvalgte naturtyper, jobbe for å øke kunnskapsgrunnlaget, sørge for opplæring og informasjon og minne andre sektorer om deres ansvar, sier Solheim.

Han påpeker at det må vernes mer skog og marine naturtyper, samtidig som man satser på skjøtsel i verneområder og bekjempelse av fremmede arter.

– Dessuten må vi få naturens verdi inn i den økonomiske politikken: Det skal lønne seg å ta vare på natur, og det må bli slutt på miljøskadelige subsidier, sier Solheim.

Energiforbruket kan halveres

Ifølge en ny rapport er det mulig å halvere energiforbruket i norske bygg innen 2040. Hele 40 terrawattimer kan spares årlig, noe som vil kunne gi store kutt i CO₂-utslippene..

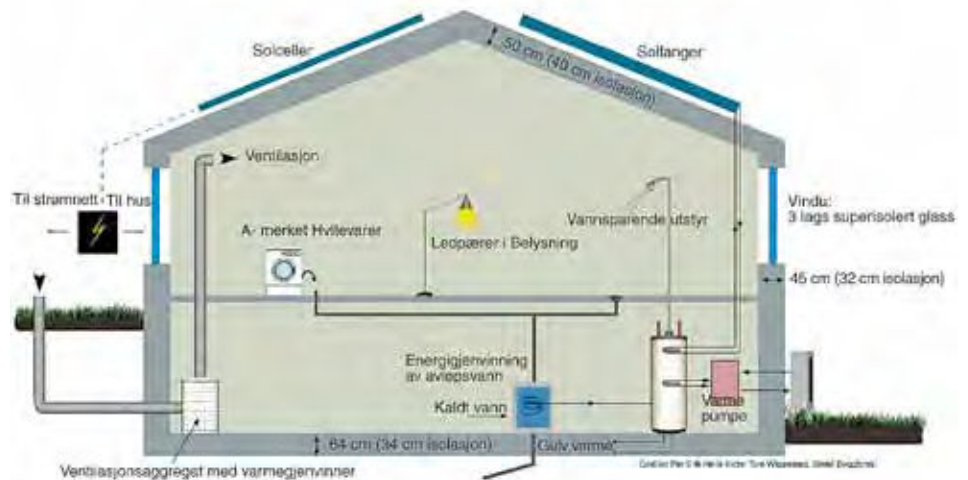
– En halvering av hele byggsektoren betyr blant annet utfasing av fossile brenslere. Dessuten vil enorme strømmengder frigis til andre formål, helt uten miljøkonsekvenser, sier Naturvernforbundets Dag Arne Høystad, medlem av arbeidsgruppen som har laget rapporten.

Utvalget ønsker at passivhus-standarder innføres for alle nybygg innen 2015. Det vil redusere forbruket til 70–80 kilowattimer per kvadratmeter i året.

– Dette er en ganske ambisiøs tidsfrist, men likevel bare et skritt på veien når man ser på hvor EU legger lista, sier Høystad i en pressemelding fra Naturvernforbundet.

Han mener at det største potensialet for energifrigjøring finnes i eksisterende bygg.

– Vi tror enkle, forutsigbare økonomiske ord-

Et passivhus har tykkere isolasjon, kontrollert ventilasjon med varmegjenvinning og spesielt energieffektiv belysning og utstyr.

ILLUSTRASJON: TOR WIGENSTAD

ninger er det beste. Spesielt for eneboliger er det behov for nye ordninger og gode forblideprosjekter. Sammen med sterkere regulering av energitiltak i eksisterende bygg er dette veien å gå, sier Høystad.

12 prioriterte og 5 utvalgte

Forslaget om å gi tolv arter og fem naturtyper spesiell beskyttelse som prioriterte arter og utvalgte naturtyper skaper store reaksjoner. I høringen har det kommet inn 86 uttalelser til prioriterte arter og 78 til naturtypene.

– Uttalelsene spriker fra de som mener at forslaget ikke går langt nok, til de som

er kritiske til hele ordningen, sier direktør i Janne Sollie i Direktoratet for naturforvaltning (DN).

For seks av artene, rød skogfrue, stor salamander, elvesandjeger, sinoberbille, dvergås og klippeblåvinge, foreslår DN at det opprettes økologiske funksjonsområder med strenge begrensninger på

aktivitet. De andre foreslåtte prioriterte artene er: fjellrev, elvemusling, eremitt, honningblom, svarthalespove, dragehode. Følgende naturtyper er foreslått som utvalgte: slåttemark, slåttemyr, kalksjøer, kalkkledeskog og hule eiker

Saken går nå til behandling i Miljøverndepartementet.

Klimaløsning uten USA

Miljøvernminister Erik Solheim mener at verden ikke har tid til å vente på USA i klimasaken. Man må nå gå videre og finne løsninger uten verdens største forurenser, mener han.

– Det er jo ikke noen tvil om at den største enkeltfaktoren som skaper problemer i klimaforhandlingene, er at Senatet i USA ikke vil vedta Barack Obamas klimapakke. Men hele verden kan ikke vente på noen senatorer i USA. Vi er nødt til å gå framover med mange av disse

tingene, hvis ikke lar vi det republikanske partiet i USA få styre verden, sier Solheim til NTB.

I forbindelse med klimaforhandlingene i Bonn i juni uttalte Naturvernforbundets klimarådgiver Bård Lahn det samme.

– Det er farlig å følge USA. Norge må nå gå sammen med EU og andre kyotoland og kjempe for en videreføring av kyotopavtalen, selv om det innebærer å sette USA på sidelinjen, sa Lahn i Norges Naturvernforbund.

Foto: US Army / Creative Commons: <http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>

Costner advarte om norsk oljekatastrofe

Filmstjerne og oljeverngründer Kevin Costner advarte nylig mot å tro at en oljekatastrofe ikke kan skje langs norskekysten, under et besøk på oljemessen ONS i Stavanger.

– Det er farlig å tenke at fordi man er ledende i verden, så kommer det ikke til å skje noe galt. Det som skjedde i gulfen nå er ikke et worst case-scenario. I verste fall går fem brønner på en gang, og når jeg ser på kystlinjen deres og tenker på det så er det en hjelpeløs situasjon, sa Costner til Dagens Næringsliv, med klar adresse til oljeselskapene som opererer på norsk sokkel.

– Hvis man skal bore etter olje i arktiske strøk må man gjøre det med tanke på at noe kan gå galt, sa han.

Jakter miljøgifter

Norsk institutt for luftforskning (NILU) har utviklet et nytt verktøy i jakten på nye miljøgifter. Det dreier seg om en mekanisk multimediamodell, som kan belyse hvordan utslipp av miljøgifter påvirker mennesker og miljø.

– Visjonen vår er at vi skal kunne avsløre nye miljøgifter på et langt tidligere tidspunkt enn før, sier seniorforsker Knut Breivik ved NILU, ifølge NILUs årsrapport.

Breivik har utviklet modellen i samarbeid med utenlandske forskere.

Målinger fra de marine verneområdene viser en økning i både størrelse og bestand av hummer.

HUMMERVERN VIRKER

Havforskningsinstituttet har de siste årene hatt suksess med marine verneområder for hummer, og årets resultater viser en hummerbestand i fortsatt vekst.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

– Vi ser en økning fra i fjor til i år, og dette er et sterkt signal om effekten til verneområdene, sier seniorforsker Esben Moland Olsen ved Havforskningsinstituttet i Flødevigen.

Hummeren har status som nær truet på Rødlista og nedgangen i bestanden har vært betydelig de siste årene. For snart fire år siden etablerte Fiskeri- og kystdepartementet fire verneområder for hummer på Skagerrakkysten. Dette er områder som er stengt for alle typer fangstaktivitet, og forskerne er nå i ferd med å måle effekten

av fredningen. I slutten av august trakk forskere fra Havforskningsinstituttet teiner i og utenfor hummerreservatene.

– Vi fanget flere hummer i reservatene i år enn i fjor, og i begge reservatene hadde gjennomsnittsstørrelsen på hummeren økt, sier Moland Olsen. Han forteller at man har

sett en økning i antall hummer hvert eneste år siden man innførte verneområdene i 2006.

– Før vi satte opp verneområdene var fangstene på en halv hummer per teine. Nå har vi i overkant av to hummer i teinene, sier han.

Fakta

Marine Verneområder:

- Hummer står i dag oppført som nær truet i Rødlista 2006
- Etablert høsten 2006 av Fiskeri- og kystdepartementet på Skagerrakkysten
- Stengt for alle typer fangstaktivitet.
- Havforskningsinstituttet har de siste årene samarbeidet med lokale fiskere og fiskeriforvaltningen.
- Reservatene ligger i Østfold (Kvernskjær), Vestfold (Bolærne) og Aust-Agder (Risør havn og Flødevigen).

KILDE: Havforskningsinstituttet

STØRRE FOR HVERT ÅR

Resultatene for årets telling er ikke helt klare ennå, men Moland Olsen forteller at gjennomsnittsstørrelsen på hummer økte fra 26 til 28 centimeter i reservatet på Bolærne utenfor Tønsberg.

– Vi fant mange store hummer på over 30 centimeter, og den største var på 38 centimeter. I tillegg fant vi nesten 100 rognhummer, sier Moland Olsen.

Verneområdene er i utgangspunktet satt til å vare i ti år, og det er et forskningsområde for å måle effektene av vern i liten skala.

- Ønsker dere en utvidelse av områdene?
- Ja, det kan du jo si, sier Moland Olsen.

Han forklarer at man ser en liten lokal effekt av økning i hummerbestanden der hvor verneområdene er.

– Det flyter litt hummer ut fra reservatene. Men for Skagerrak som helhet er det nok ingen effekt, sier han.

LANGT UNNA METNINGSPUNKT

Moland Olsen sier det er stas at man ser så tydelige effekter av verneområdene.

– Det er veldig positivt å se at det virker. Og fra naturens side ser vi at det er plass til veldig mye hummer på små områder. Vi er langt unna et metningspunkt, men vi lurur på når det punktet nås, forteller han.

Han forteller at man flere steder nå ser planer om nye reservater, blant annet i Kragerø og Tvedestrand.

Siden hummerreservatene ble opprettet har det vært en del oppmerksomhet rundt dem, og Moland Olsen merker at forskningen blir lagt merke til.

– Blant annet er lokale medier veldig interessert i hvordan det går i reservatene.

ØNSKER SEG FLERE

Flere steder langs Skagerakkysten jobber nå Naturvernforbundets lokallag nå med å etablere flere marine verneområder i samarbeid med kommunene.

– Det er seks konkrete steder i Østfold, Vestfold og Telemark hvor man nå jobber med flere slike områder, sier Per Erik Schulze marin rådgiver i Naturvernforbundet

Han sier at man definitivt ønsker seg flere områder og at fiskerimyndighetene har sagt at de er åpne for flere verneforslag.

ÅPEN FOR KYSTTORSK

Suksessen med verneområdene for hummer har gjort at man også ser på muligheten for å innføre marine verneområder for kysttorsk. Kysttorsken i Skagerrak har mange likheter med hummeren. Også den står som nær truet på Rødlista og har opptil 30 % nedgang de siste tre generasjonene. Moland Olsen tror at reservater for kysttorsk kan bli en realitet om noen år.

– Det hadde vært fantastisk. Men initiativet må komme fra lokalt hold, man kan ikke tre det ned over hodene på folk, sier han.

Han sier at de har sett effektene av kysttorsk inne i reservatet i Flødevigen, hvor det kun er tillatt å fiske med håndsnoere.

– Og vi ser at torsken gjennomsnittlig er større inne i reservatet enn utenfor.

Tareskog.

Tareskogen på vei tilbake

Tareskogen er på vei tilbake i forsøksfeltene i Porsangerfjorden i Finnmark etter vellykkede forsøk med kalking mot kråkeboller. Det gir håp om at både tareskoger og fjordbestander av fisk kan gjenoppbygges, skriver Havforskningsinstituttet i et nytt faktaark.

På 1970-tallet ble store deler av tareskogen i Nord-Norge spist opp av kråkeboller. De siste ti årene har man sett at taren naturlig har kommet tilbake på Trøndelags- og Helgelandskysten. Også i Finnmark har det vært en viss reetablering av tareskog ved kysten, mens den ikke viser seg inne i fjordene i Finnmark, hvor kråkebollene fremdeles dominerer.

Ikke noe land har eller hadde så store skoger av stortare og sukkertare som Norge. I en kvadratmeter tareskog kan det leve 100 000 individer av ulike dyrearter. Tareskogene produserer mellom 12 og 27 kilo plantemateriale per kvadratkilometer per år. De blir ofte sammenliknet med tropiske regnskoger for å beskrive artsrikdommen og betydningen for kystsonen.

Havforskningsinstituttet skriver at forsøkene i Porsangerfjorden viser at bruk av kalk effektivt kan fjerne kråkebollene slik at tareplantene kan vokse opp igjen, og etterpå kommer fiskeyngelen tilbake. Fordelen med kalkbehandling er at endringene skjer fort.

Lite miljøgifter i Barentshavet

Det er lite miljøgifter i Barentshavet, viser et forskningsprosjekt startet av Klima- og forurensningsdirektoratet (Klif). Prosjektet som ble startet i fjor viser at mengden miljøskadelige stoffer i sjøbunnen og i torsk er lav. Den nye rapporten støtter opp under andre rapporter som har vist det samme.

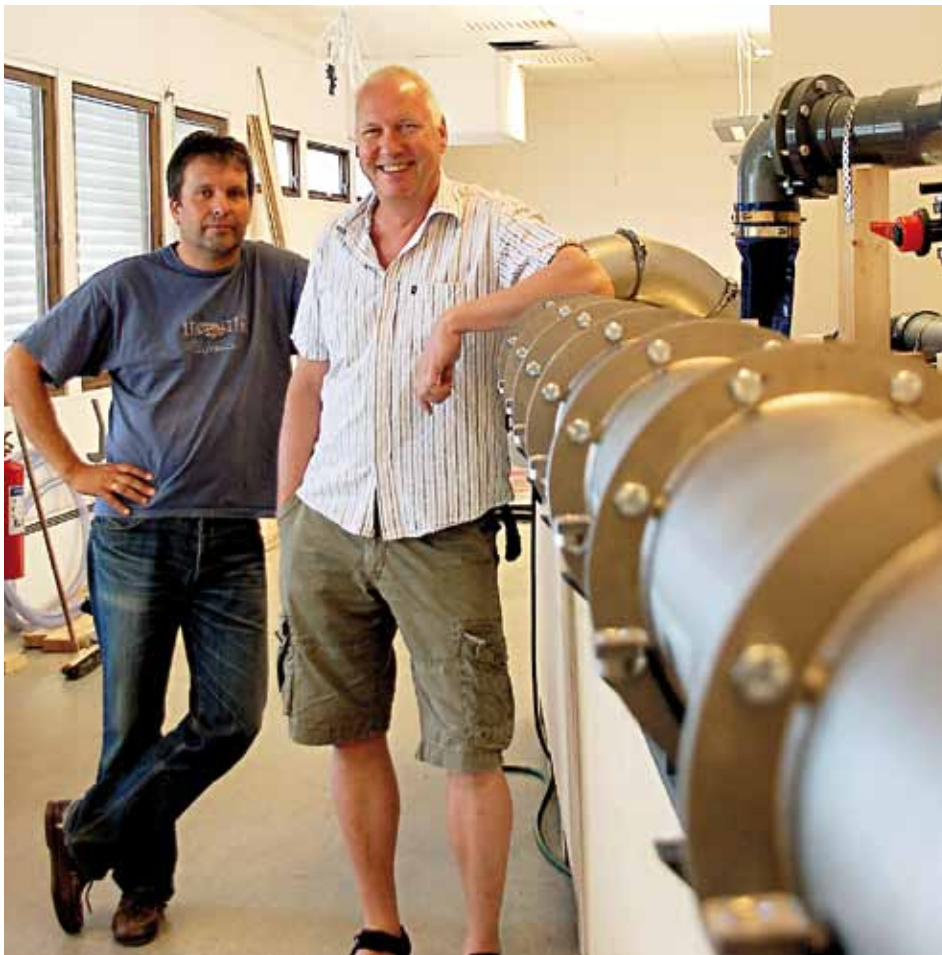
De miljøgiftene som likevel havner i Barentshavet kommer med lufta fra andre steder i verden, og skipstrafikken er

den største kilden til olje og TBT. Rapporten viser at man finner noe radioaktive stoffer, blant annet fra det kjernefysiske anlegget ved Sellafield. Blant stoffene som viser større tilførsel enn tidligere beregnet er PCB og PAH, skriver Klif på sine hjemmesider.

Ut av hogst-gigant

Statens pensjonsfond utland, bedre kjent som oljefondet trakk seg nylig ut av tømmerselskapet Samling.

- Tømmerselskapet Samling har i en årrekke gjort livet uutholdelig for Malaysias urfolk gjennom å rasere regnskogen, uten å ta hensyn til de mange menneskene som lever i regnskogen og er helt avhengige av den, sier Lars Løvold, daglig leder i Regnskogfondet, på organisasjonens nettsider. Regnskogfondet har oppfordret oljefondet til å trekke seg ut av flere selskaper fordi deres aktivitet i regnskogen fører til omfattende miljøødeleggelser og brudd på menneskerettighetene.

Bildetekst: Rolf Enersen og Knut Nilssen er om kort tid klar for å lansere turbinen som gir vannkraft uten rør og demning.

VANNKRAFT UTEN DEMNING

Vannkraftturbinen til Smartkraft-gründerne Rolf Enersen og Knut Nilssen er klar for masseproduksjon om kun kort tid.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

– Vi er så godt som klare, og skal bare kjøre noen flere tester først, sier Rolf Enersen. Han har sammen med kollega Knut Nilssen

vært med på å utvikle en vannkraftturbin som kan plasseres under vann og produsere kraft nesten umiddelbart.

– Turbinen vil ha minimale naturinngrep. Ingenting vil synes, alt vil være under vann eller under bakken, sier Nilssen. Han forklarer at røret kan legges på bakken eller under vann, hvor vanngjennomstrømmingen sørger for at det produseres energi. Monteringen kan gjøres ved at man legger hele røret ned i ei elv, hvor det fortøyes på overflaten. Vannkraftverket vil da verken synes eller høres eller ha store naturinngrep.

– Å bygge demninger og å legge fosser i rør vil være helt unødvendig med en slik løsning, sier Nilssen.

LØSER ANDRE PROBLEMER

Rolf Enersen forteller at deres turbin løser helt andre problemer enn konvensjonell vannkraft.

– Vi bruker den lille delen av det vannet ingen har tenkt på før, sier han. Enersen forteller at vannet bare trenger vanlig gangfart for at turbinen skal produsere strøm.

– Denne turbinen trenger bare noen få meter fall, og kan derfor utnytte potensialet som eksisterende vannkraft ikke utnytter.

De to forteller også at Smartkraft-turbinen ikke konkurrerer med konvensjonell vannkraft, fordi røret kan ikke produsere like mye strøm som et stort vannkraftverk.

– Det viktigste er at man raskt kan gjøre noe. Har man rennende vann kan man raskt produsere energi, sier Nilssen.

Enersen legger til at en annen fordel med kraftverket er at alle delene kan resirkuleres.

– Det forurensrer ikke og påvirker ikke ytre miljø, sier han, og legger til at alle delene er laget av naturlig materiale.

– Har det blitt gjort undersøkelser for hvordan turbinen påvirker livet i elvene eller biologisk mangfold?

– Nei, det har ikke blitt gjort direkte undersøkelser. Men reaksjonen fra tyske elvemyndigheter er veldig positive til løsningen, fordi det blant annet tilfører surstoff til elva, sier Enersen.

–UENDELIGE MULIGHETER

I Norge ser de to for seg hytter og hyttefelt som vil gå sammen om strøm som naturlig målgruppe. I resten av verden ser de på steder som har mangel på energi, men som har rennende vann.

– Vi ser på hvilke problemer som kan løses, hvor man har vann, men ikke energi. Og vi ser frem til å være med å gjøre en forskjell og løse problemer, sier Enersen. Han mener potensialet er ubegrenset og at det bare er fantasien som setter grenser.

Kay Asbjørn Knutsen Schjørlien i Internasjonal Prosjektavdeling i Naturvernforbundet sier at de kan se for seg flere muligheter hvor de har prosjekter, blant annet i Afrika og Øst-Europa.

– Svært mange steder har rennende vann, men ingen elektrisitet, så her ser vi et stort potensial, sier han.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

MOT EKSTREM FREMTID

Ekstremværet som har spredd død og ødeleggelse i Pakistan og Russland i sommer vil bli normalt, ifølge klimaekspert Pål Prestrud.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Flommer og tørke, i en utbredelse og med en styrke verden knapt har sett før, har skapt ufattelige lidelser denne sommeren. Flommen i Pakistan er den største på 110 år, og hetebølgen i Russland er den mest voldsomme som er registrert i landets historie. Kina vært plaget av flommer og jordras, og Afrika sør for Sahara og Venezuela har opplevd alvorlig tørke. Tusenvis har dødd, mangfoldige millioner har mistet sine hjem. Skal vi tro direktør Pål Prestrud ved Cicero Senter for klimaforskning må vi venne oss til slike forhold.

EKSTREM NORMAL

– Det er dette som vil bli normalen. Alle klimamodeller viser at ekstremværet vil bli mer intenst og hyppigheten vil øke. Frekvensen øker og vil øke fremover. Det FNs klimapanel har forutsagt om ekstremvær, det skjer nå, sier Prestrud, som er direktør i Cicero.

Lignende spørsmål ble reist etter den voldsomme hetebølgen i Europa i 2003, som var den varmeste på det europeiske kontinentet siden 1540. Studier viser at det er svært sannsynlig at menneskers utslipp av klimagasser har doblet risikoen for ekstreme hetebølger, ifølge en artikkel fra Verdens meteorologiske organisasjon (WMO).

– Selv om man trenger lengre tidsserier for å avgjøre om en enkeltstående hendelse skyldes klimaendringer, samsvarer de nylige hendelsene med det FNs klimapanel har forutsagt om mer hyppig og intenst ekstremvær som følge av global oppvarming, skriver WMO i sin artikkel.

CLINTON OG MEDVEDEV

I sommer har også flere statstopper knyttet

Flommen i Pakistan er den største som er registrert på 110 år i Induselvens nordlige del.

FOTO: Samenwerkende Hulporganisaties/Creative Commons: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/>

sammenhengen mellom klima og ekstremvær.

– Du kan ikke peke på noen bestemt katastrofe og si «den var forårsaket av.» Men vi er i ferd med å endre verdens klima (...) Når du opplever endringer som påvirker været slik vi ser nå, tror jeg dessverre det er forutsigelsene om flere naturkatastrofer som utspiller seg, sa Hillary Clinton til pakistansk TV.

Russlands president Dmitrij Medvedev sa følgende i en tale til Sikkerhetsrådet i august:

– Ingen av oss kan si hvordan neste sommer vil bli. Værmeldingene varierer kraftig. Alle snakker om klimaendringer nå. Uheldigvis er det som nå skjer i våre sentrale regioner bevis for globale klimaendringer, fordi vi aldri tidligere i vår historie har opplevd slike værforhold.

ARKTIS OG SMELTING

Det har også skjedd ekstraordinære hendelser i Arktis. I august brakk et 270 kvadratkilometer stort område løs fra Petermannbreen ved Grønland og dannet en gigantisk isøy, 28 kilometer lang. Det er den største kalvingen som har skjedd i

nyere tid. Samtidig kommer det rapporter om kraftig issmelting på Grønland. Britiske forskere har ifølge Sky News registrert en uvanlig stor nedsmelting i området hvor de gjør sine målinger, i nærheten av Søndre Strømfjord. Også nedsmeltingen av havisen i Polhavet ligger an til å bli svært stor. Årets minimumsnivå ender trolig under 2009-nivå i midten av september. Det er en større isutbredelse enn rekordåret 2007, men betydelig mindre enn normalen.

– Vi ser at smeltingen går mye raskere enn det FNs klimapanel forutsa. Hvis utslippene av CO₂ fortsetter å øke som nå, vil sommerisen trolig være borte fra Arktis mellom 2040 og 2050, sier professor Ola M. Johannessen i Nansensenteret ved Universitetet i Bergen.

Johannessen er imidlertid forsiktig med å knytte enkeltstående hendelser som kalvingen ved Petermannbreen til global oppvarming.

– Det er helt klart at vi har en global oppvarming, og at den er menneskeskapt er det ingen tvil om. Men når det gjelder regionale svingninger, er det vanskelig å si om de er forårsaket av mennesker eller naturlige variasjoner, sier Johannessen.

15 fjellrevhvalper født i år

Hele femten fjellrevhvalper er født i løpet av sommeren. I fjor ble det ikke registrert en eneste yngling. Takket være god tilgang på mat, er det stor sjanse for at de nye fjellrevene overlever.

Det er i flere år satt ut fjellrev i Norge. I fjor talte bestanden 53 dyr.

– Det som er det nye er at det også er ynglinger på Dovrefjell, som er utsatte fjellrever. I tillegg til ynglingene på Dovrefjell, er det født fem ynglinger på Børgefjell, en på Saltfjellet, en i Indre Troms og tre hittil i Finnmark, sier forsker Nina Eide i Norsk institutt for naturforskning til NRK.

Uglesensasjon i Elverum

I sommer ble det funnet tre hekkende par av den utrydningstruede lappuglen i Elverum. Det betegnes som en sensasjon av ornitologer. Etter 1892 er det bare tre godkjente registreringer av den sårbare lappugla i Sør-Norge.

– Årsaken til at vi har funnet så mange er nok fordi det har vært et godt år for smågnagere og dermed mer mat for uglene. Jeg har aldri sett så mange smågnagere før, og det kommer vi nok heller aldri til å gjøre igjen, sier fugleekspert Trond Berg til NRK.

Lappuglene har sin største utbredelse i nordlige barskoger, hovedsakelig i Finland, Russland og Norrbotten.

Fant ny ape i Amazonas

En liten ape på størrelse med en katt er funnet i Colombias del av regnskogen Amazonas. Apen har gråbrun pels og lang gråstripete hale. Den er en type titiape og har fått navnet *Callicebus caquetensis*.

Forskere fra National University of Colombia har ifølge CNN beregnet populasjonen til færre enn 250 individer, noe som betyr at apen er utrydningstruet. Avskoging er den største trusselen mot den nyoppgagede apen.

Apen skal være observert allerede for tretti år siden, men på grunn av konflikter og kamphandlinger i området, har ikke forskere kommet seg inn tidligere.

VERNEKRANGE

Skogene er svært verdifulle og skjuler trolig uoppdagede skatter, men krav om kraftutbygging og hogst truer foreslåtte verneområder. Nå pågår en dragkamp der en rekke nordlandskommuner, tre departementer og statsministerens kontor er innblandet.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Mens det i Sverige nå vernes 1400 kvadratkilometer av statens skog, går det ikke like lett i Norge. I juni 2009 la Direktoratet for naturforvaltning frem et forslag om vern av 33 statlige skogområder i Nordland med i alt 99 kvadratkilometer produktiv skog. Et skred av protester fra kommuner og næringsinteresser har gjort prosessen til en dragkamp om ressurser og unik natur.

– I denne saken har det for flere av områdene vært til dels betydelig lokal motstand mot vern, selv om områdene ligger på statsgrunn. Vi har derfor en dialog med de mest berørte kommunene, Grane og Hattfjelldal. Det er ikke mulig å si noe om når det vil bli tatt et vernevedtak, sier statssekretær Heidi Sørensen i Miljøverndepartementet.

SAKEN PÅ STATS MINISTERENS BORD
Skogvernet i Nordland er også gjenstand for forhandlinger innad i Regjeringen. Sterke krefter ønsker å utnytte vannkraftressurser i det vernede vassdraget Vefsna. At store deler av nedbørsfeltet til elven ligger inne i verneforslaget, har skapt store protester lokalt. I tillegg presser skognæringen på for retten til å drive hogst i flere av de foreslåtte verneområdene.

Olje- og energidepartementet (OED) og Landbruks- og matdepartementet (LMD) er derfor involvert i saken. Det er også statsministerens kontor. Flere kommuner har skrevet brev til statsminister Jens Stoltenbergs sekretær Snorre Wikstrøm med opp-

fordring om å stanse verneprosessen. I mai i år sendte Sørensen et forslag til løsning på vernekonflikten til sine kolleger i LMD og OED. Brevet ble også sendt til statsministerens kontor. Natur & miljø har bedt om innsyn i brevet, men fått avslag fordi det er unntatt offentlighet. Sørensen vil ikke kommentere hvorfor statsministerens kontor er inne i saken.

VIKTIG VERNESAK

Leder i Naturvernforbundets skogutvalg Gjermund Andersen mener det er på høy tid at verneprosessen avsluttes.

– Dette er det desidert viktigste området etter Trillemarka. Ikke noe annet sted i Norge kan man fange opp manglene i det norske skogvernet bedre, sier Andersen.

Det er vernet 1,8 prosent produktiv skog i Norge. Det er langt unna målet på 4,5 prosent, som er minimum for å sikre mangfoldet i skog på kort sikt. Det er også svært lite sammenlignet med våre naboland Sverige og Finland, begge med rundt fem prosent av sin produktive skog vernet.

Verneområdene i Nordland vil fylle flere av manglene i det norske skogvernet, fordi de byr på skogtyper som er dårlig representert i etablerte verneområder. Flere av områdene har innslag av boreal regnskog eller kystgranskog, som Norge har internasjonalt ansvar for å ta vare på.

SKOGVERNET GÅR SAKTE

– Den rødgrønne regjeringen har økt skogvernet med 0,3 prosent siden den tok over makten i 2005. Med dette tempoet, tar det et par hundre år å sikre mangfoldet en plass i norske skoger, sier Andersen.

Det dreier seg om 33 områder med betydelige verneverdier. Ett av dem, Auster-Vefsna, har internasjonale verneverdier, mens 13 har verdier av nasjonal viktighet. Mange titalls rødlistearter har tilhold i disse skogene, som strekker seg over hele Nordland, fra Namsskogan i sør til Narvik i nord. Områdene dekker et areal på 320 kvadratkilometer, hvorav 99 kvadratkilometer er produktiv skog. Blir verneplanen vedtatt, vil Norges vern av produktiv skog gå opp med 0,1 prosent, fra 1,8 til 1,9 prosent.

L I NORDLAND

Mellom Hattfjelldal og Fagerlia danner Auster-Vefsna en villmarkspreget elvedal, med internasjonale verneverdier.

FOTO: TOM HELLIK HOFTON.

Nye arter for vitenskapen

I disse dager blir Holmvassdalen besøkt av internasjonale eksperter, for å se på arter som trolig er nye for vitenskapen.

Det dreier seg om sopper som trives i granskog på kalkgrunn, den samme skogtypen som finnes i mange av skogene som er foreslått vernet på statens

grunn i Nordland. Holmvassdalen ligger i Grane kommune i Nordland og ble vernet i 2008.

– Sjansen er stor for at de foreslåtte verneområdene inneholder uoppdagede arter. Siden det er samme type skog, ville det være underlig om de ikke gjorde det, sier Jostein Lorås, førsteamanuensis

ved Høgskolen i Nesna.

Lorås var en av pådriverne for vern av Holmvassdalen, og var sentral i oppdagelsen av de nye soppene.

– Det er utrolig viktig å få disse skogene vernet. Blir de ikke vernet nå, vil de bli hogd, og da ødelegges levestedene for de sjeldne artene, sier Lorås.

FOTO: JOSTEIN LORÅS

Denne soppen, som ble funnet av Maja Eidissen, er trolig ny for vitenskapen. Bildet er hentet fra boken *Holmvassdalen - en biologisk oase* av Jostein Lorås

Toppmøte om naturmangfold i Japan

SAVNER DEBATT OM TRUET NATUR

I oktober møtes verdens land til toppmøte i Japan om biologisk mangfold, men i Norge er det ingen debatt om hvordan naturmangfoldet skal reddes.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

Forhandlingene under Konvensjonen for biologisk mangfold finner sted i Nagoya i Japan fra 18. til 29. oktober. Likevel har Regjeringen ennå ikke gått ut med hva Norge mener bør være nye overordnede mål for verdens naturmangfold, slik EU har gjort.

– UANSVARLIG

– Det er bekymringsfullt og uansvarlig, sier generalsekretær Jan Thomas Odegard i Norges Naturvernforbund.

Sammen med Andrew Krogund i Utviklingsfondet og Ola Elvevold i Natur & Ungdom ber han nå miljøvernminister Erik Solheim om å komme på banen.

– Det er merkelig at ingen vet hva de norske posisjonene i disse forhandlingene vil være. Norske myndigheter er tause, og øvrige politikere viser ingen interesse. Dermed er et av vår tids viktigste spørsmål, hvordan vi skal bevare vårt livsgrunnlag, ikke oppe til offentlig debatt i Norge, selv få uker før sluttforhandlingene, skriver de tre i en kronikk i Klassekampen.

SKULLE STANSE UTRYDDELSEN

I 2002 bestemte verdenssamfunnet seg for å redusere tempoet i utryddelsen av arter betydelig innen 2010. Det skjedde under partsmøtet i Haag. Året etter ble dette målet forsterket, da ministerkonferansen i Kiev vedtok å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Norge fulgte opp og sluttet seg

FOTO: MAYUMI TERAOKA / ISTOCKPHOTO

Avskoging er blant de alvorligste truslene mot verdens biologiske mangfold. På toppmøtet i Japan i oktober skal verdens land forsøke å finne en løsning.

til dette målet. Når verdens land nå samles til nytt partsmøte i Nagoya i Japan, må man erkjenne at man ikke lyktes. Utryddelsen fortsetter, og farten har økt. Det skal også bestemmes nye mål for hvordan verdens naturmangfold skal sikres innen 2020.

– FOR LUT OG KALDT VANN

– Vi synes målene for truet natur skal være et tema som diskuteres offentlig, på samme måte som det diskuteres om Norge skal kutte 30 eller 40 prosent av sine klimautslipp, sier Odegard.

Han mener Norge bør stille seg bak EUs forslag til nye mål for naturmangfoldet og aktivt bidra til at de blir vedtatt i på møtet i Nagoya. EU går inn for å fornye målet om å stanse tapet av arter. I tillegg vil EU intensivere arbeidet for å rehabilitere ødelagt natur og arbeide aktivt for å redde utrydningstruede arter i andre deler av verden.

SOLHEIM FORVENTER NYE MÅL

Natur & miljø rakk ikke å få kommentar til utspillet fra de tre organisasjonene før bladet gikk i trykken, men miljøvernminister Solheim har svart på hva han tror vil komme ut av naturtoppmøtet i Japan.

– Jeg forventer meg at partslandene blir enige om nye mål for naturmangfold etter 2010. Det innebærer også konkrete mål for sektorene som for eksempel å halvere tapet av artsrik skog innen 2020 og at alle fiske- og andre marine ressurser høstes på en bærekraftig måte, sier Solheim.

Han forventer at partsmøtet skal vedta en ny miljøavtale om rettferdig fordeling av godene som stammer fra verdens genressurser. Han mener også at partsmøtet bør oppfordre landene til å synliggjøre naturkapital i sin økonomi.

Fakta

Konvensjonen for biologisk mangfold

- Vedtatt på FN-konferansen i Rio de Janeiro 1992.
- 191 land har ratifisert konvensjonen
- Partsmøte holdes i Nagoya, Japan, 18. – 29. oktober 2010
- Konvensjonen har tre siktemål:
 1. Bevaring av biologisk mangfold
 2. Bærekraftig bruk av biologiske ressurser
 3. Rettferdig fordeling av genetiske ressurser

Økokrim aksjonerte i strandsonen

Politiet har i sommer kjørt en stor razzia mot ulovlig hyttebygging i standsonen.

Naturvernforbundet mener aksjonen kommer som bestilt.

– Naturvernforbundet lokalt har jobbet i svært mange år med strandsonesaker, sier Per Erik Schulze, marin rådgiver i Naturvernforbundet. Han er stasjonert i Kragerø og mener aksjonen i sommer har vært kjempebra.

– Denne aksjonen kom som bestilt og det er akkurat det vi har drømt om, sier han.

Det er Økokrim i samarbeid med Telemark politidistrikt og Kragerø kommune som i sommer har kjørt en tre dagers razzia mot ulovlige strandsoneinngrep rundt kragerøskjærgården. 25 politifolk i fem båter har til sammen lagt ned 75 dagsverk.

KAN GI TO ÅR

Etter at den nye plan- og bygningsloven trådte i kraft 1. juli har politiet mulighet til å

Ikke all utbygging i strandsonen er gjort med de nødvendige tillatelser.

gi fengselsstraff på inntil to år for ulovlig bygging, hvor det tidligere bare var mulighet til å gi bøter.

– Det nye i år er at de skal gå etter entreprenørene, sier Schulze. Han sier at de har sett mange ulovlige veier og kunstige strender. Naturvernforbundet har vært på hugget mot ulovlige strender i 6-7 år.

Første grove sortering fra sommerens raid viser at Økokrim vil følge opp flere av sakene.

– Folk er veldig opptatt av dette. Vi har fått masse henvendelser fra publikum, som er opptatt av at de få ikke skal

ødelegge for de mange. Vi ser etter ting som er bygd uten at det er søkt om. Som plattinger, planeringer, brygger, moloer

og kunstige sandstrender, sier Tarjei Istad, konstituert statsadvokat i Økokrim til NRK Østafjells.

Kan naturmangfoldet reddes?

I oktober samles verdens land i Japan for å bli enige om hvordan man tar vare på verdens naturmangfold. I september arrangeres det seminar om saken i Oslo.

Mot slutten av oktober kommer verdens land til å møtes i Nagoya i Japan for å forhandle Biodiversitetskonvensjonen, hvordan man tar vare på verdens naturmangfold. Norges Naturvernforbund arrange-

rer i den forbindelse seminar sammen med Regnskogfondet, Utviklingsfondet og Natur og Ungdom om det kommende toppmøtet.

Miljøvernminister Erik Solheim og professor i biologi Dag Hessen vil være blant innlederne på seminaret, som vil ta opp om internasjonale avtaler kan redde naturmangfoldet, om Norge gjør jobben på hjemmebane og hvordan vi kan bidra på høstens naturtoppmøte.

Ingen har varmet mennesker med bruk av vannbåren varme like lenge som oss

SGP VARMETEKNIKK AS
67 52 21 21 www.sgp.no

– ALT SOM ER VIKTIG HAR BLITT TATT FRA

Rekefiskeren Margaret Curole var blant de som ble rammet da dypvannsriggeren Deepwater Horizon eksploderte i april i år. Hun sier at det samme kan skje i Lofoten.

Tekst: MARTIN ØDEGAARD
redaksjonen@naturvern.no

Margaret Curole fra Louisiana talte på Naturvernforbundets Miljøfestival i Kabelvåg, og rørte mange av tilhørerne med skildringer av oljesølet rett utenfor stuedøra hennes.

– Det verste er at barnebarna våre ikke kommer til å kunne oppleve det vi opplevde. Det at vi aldri vil kunne ta med barnebarna våre til stranda er det aller verste, forklarer hun.

Hun forteller at hver sommer pleide de å bo i et hus rett ved stranda hvor oljesølet nå er. Der kunne de fiske og surfe og lage mat rett fra havet. Nå kommer hun ikke en gang ned til stranda. Der står væpnede vakter fra nasjonalgarden og hindrer folk i å komme helt ned.

– Alt som er viktig for meg har blitt tatt fra meg, sier hun alvorlig.

IKKE MOT ALL OLJEBORING

Det er ikke bare Curole som har lidd tap. Mange kilometer med kystlinje har blitt ødelagt, og all spermhvalen i området har omkommet. Det er også mange fuglearter som hekker i området man nå frykter for.

Curole forteller at veldig mange er avhengige av fisk og sjømat for å overleve.

– Hele kulturen og livsstilen vår er basert på havbruk og fiske, sier hun. Og hun mener å se klare paralleller mellom Louisiana og Lofoten.

Selv er ikke Curole mot all oljeboring, men det er dypvannsboringen hun vil til livs.

– Jeg ser ingen grunner til dypvannsboring. Når man er på så dypt vann, er man på et sted man ikke burde være, sier hun. Hun utdyper med at når man borer veldig dypt er det ikke lenger mennesker, men maskiner som gjør jobben.

Curole ser gjerne at alle myndigheter i hele

verden hadde puttet mer penger inn i fornybar energi, men hun tror ikke det vil skje i løpet av hennes egen levetid.

– Jeg har hørt at det er 30 år med oljeutvinning igjen, og jeg mener det er forferdelig hva man setter på spill.

IKKE ANNET VALG

Margaret Curole har arbeidet som kommersiell rekefisker i mange år, og hun sier at mannen hennes har jobbet med rekefiske hele livet.

– Foreldrene satte ham på bordet for å pille reker da han bare var tre år gammel, sier hun. Curole sier at de som driver med fiske i Mexicogulften ikke har noe annet valg og ingen mulighet til å få arbeid annet sted. Ulykken fant sted i et område som har vært fulgt av katastrofer – for noen år siden sto orkanen Katarina for enorme ødeleggelser.

FRA FISKER TIL AKTIVIST

Curole var rekefisker i mange år, men jobber nå som talsperson i en organisasjon for yrkesfiskere. Mannen har også sluttet som fisker for å samarbeide med Kystvakten. Hun sier at det hjelper å snakke og fortelle om ulykken.

– Det er det som får meg gjennom dagene, sier hun.

I dagene og månedene etter ulykken har hun uttalt seg så mange ganger at hun har blitt en lokal kjendis.

– Hjemmet mitt har blitt en svingdør for journalister, sier Curole, og forteller at det nesten ikke har gått en eneste dag siden ulykken hvor hun ikke har snakket med journalister i leiligheten sin eller på telefon.

– Jeg vet ikke hva jeg skulle ha gjort hvis jeg ikke kunne gjøre dette, forteller hun.

G
MEG

– Jeg ser ingen grunner til dypvannsboring. Når man er på så dypt vann, er man på et sted man ikke burde være

PORTRETTE

Hvem:
Margaret Curole

Hva:
Tidligere rekefisker fra Louisiana

Hvorfor:
Ble rammet av oljesøl da dypvannriggen Deepwater Horizon eksploderte og snakket om det på Naturvernforbundets Miljøfestival i Kabelvåg

– Det er behov for en krisetelefon for alle som har problemer på grunn av den norske rovdyrpolitikken.

Ann Merethe Furuberg, leder i Hedmark Bonde- og Småbrukarlag. (Nationen)

– Klimahysterikerne har ansvaret for mye av det rotet vi ser i dag. Hadde vi bygget gasskraftverk på Vestlandet, hadde vi unngått hele debatten om monstermaster. Jeg sa det da, og sier det igjen.

Carl I. Hagen i forbindelse med lanseringen av sin nye bok. (NTB)

– Norsk næringsliv kan ikke basere sin framtid på å ødelegge mer natur. Det kan heller ikke skognæringen.

Rasmus Hansson i WWF og Rune Aanderaa i SABIMA om bruddet i forhandlingen om Levende Skog. (WWFs nettside)

– Det er et paradoks at man går så hardt ut mot kraftlinjen i Hardanger, mens en del av de samme folkene jobber for broen, som er et mye større inngrep.

Daglig leder Einar Håndlykken i Zero. (Teknisk ukeblad)

– Jeg vil gjerne være med og lenke meg, men vi får se hvordan jeg får det til å passe med ansvaret for to små barn i København. **Herborg Kråkevik vil bli med i lenkegieng for å stanse monstermaster i Hardanger. (Bergens Tidende)**

– Jeg er glad for at Ap og Sp nå kommer folk i Hardanger, miljøbevegelsen og SV i møte.

SV-leder Kristin Halvorsen etter Regjeringens snuoperasjon i kraftlinjesaken. (Dagbladet)

– Vi har ikke vært flinke nok. I forbindelse med arbeidet med klimakur vil jeg ta initiativ til å gå gjennom all statlig virksomhet for å se hvor vi kan redusere utslipp.

Miljøvernminister Erik Solheim innrømmer at staten kunne gjort mer for klimaet. (Aftenposten)

VIL AT DU SKAL GJØRE DET SELV

I Sandefjord åpnes det nå verksted for gjenbruk, reparasjon og inspirasjon.

Føles det litt kjipt å kaste favorittveske fordi glidelåsen er gåen, eller synes du at ullsokker kan brukes videre bare du får stoppet hullene? Eller liker du å snekre fuglekasser, men synes det er mye hyggeligere om du har noen å hamre med? I så fall finnes et alternativ i Sandefjord, hvor Det åpne verkstedet er i ferd med å starte opp.

– Ideen er at vi ønsker en arena hvor folk kan samarbeide, og at man kan fikse det ødelagte selv istedenfor å kjøpe nytt, sier Eva Kittelsen. Hun er tidligere styremedlem i Naturvernforbundet i Hordaland, og har investert egne sparepenger i prosjektet. Hun vil skape en ressursvennlig møteplass hvor man kan bytte ideer og kunnskap. Grunntanken er gjenbruk og redesign.

LOKALE FOR KREATIVE SYSLER

Tanken bak prosjektet er at folk kan komme for å sy, snekre eller male for noen timer

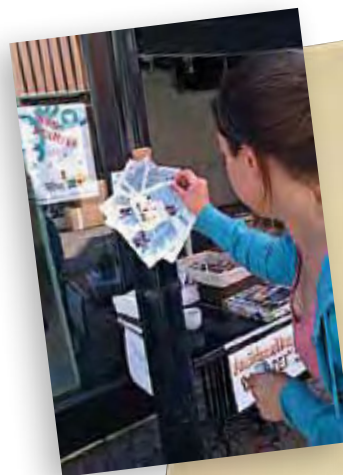

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

Odd Johan Akselsen, Frida Rusnak, Tuva Moe og Eva Kittelsen gjør oppussingen selv.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

- Gjør
- ☒ Vaske
 - ☐ Vaske mer
 - ☒ Sparkle
 - ☐ Sparkle mer
 - ☒ Fjerne ledning
 - ☒ Fjerne vinduspy
 - ☐ Male /gru
 - ☐ Male mer
 - ☐ Lime tapet på
 - ☒ Høre på mus
 - ☒ Åpne skyvedø
 - ☒ Rive vegg i 2
 - ☐ Koke kaffe (og
 - ☐ Fjerne skruer o
 - ☐ Rydde etter n

eller hele dagen i Det åpne verkstedet, som vil stille med snekkerbenker, symaskiner og malerutstyr. Finansieringen vil skje gjennom inngangspenger, hvor man betaler for den tiden man er der, mens verkstedet stiller med alt som trengs av utstyr. Det er også planer om ulike workshops og kurs underveis. I tillegg vil de tilby foreldrefri lørdager med barnepass hvor barn kan komme og male eller holde på med andre kreative sysler, noe Kittelsen sier de har veldig tro på. Med støtte fra Stiftelsen Miljøansvar er blant annet symaskiner allerede kjøpt inn.

VIL VÆRE TILPASNINGSDYKTIGE

Verkstedet ligger i de gamle lokalene til puben Nøves, et tidligere utested som er kjent for de fleste i Sandefjord. Og det er flere som har brukt fritid og ferie til å pusse opp de gamle publokalene til å bli et inspirerende verksted.

Tuva Moe er den andre av fire initiativtakere, og hun mener man må se på løsninger underveis.

– Vi må se på hva som fungerer og være tilpasningsdyktige, sier hun, og mener de kanskje bør satse mer på workshops dersom det viser å være en suksess.

– Vi har savnet denne typen sted selv, sier hun og forteller at det så langt har vært veldig god respons. Veldig få har vært skeptiske.

En tredje som er med på oppstarten er Odd Johan Akselsen. Han sier at de også har mange andre løse ideer.

– Blant annet vil folk kunne legge igjen ting de tror andre kan få bruk for i kjelleren, sier han. – Vi

håper jo at vi kan bidra til å endre holdningene til folk, sier han

Kittelsen forteller at ideen til et slikt verksted kom for noen år siden, men ble satt ut i livet etter at hun hadde et slags juleverksted hjemme hos seg selv.

– Da var det en som ble igjen hele natta og sydde igjen hull i genseren sin. Jeg nevnte ideen om verkstedet, og han sa at det var kult. Et slikt sted var også noe jeg hadde savnet selv, og da noen støttet opp om ideen begynte jeg å planlegge det, sier hun.

VIDERE PÅ NETT

Verkstedet kommer også til å finnes i digital utgave på internett.

– Vi har fått en god del penger fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet gjennom utlysningen Nettskap 2.0 for å lage ei nettside hvor folk med ulik bakgrunn kan komme sammen og dele ideer, sier Kittelsen. Hun sier at det i avgjørelsen var lagt vekt på at vårt prosjekt muliggjør deling fra lokalt engasjement til hele landet. Her håper hun at ideene fra verkstedet kan leve videre og deles mellom skapeglade.

– Dersom jeg har et prosjekt som jeg ikke vet om jeg kan eller har tid til å gjennomføre, kan jeg legge det ut som en ide på nettsida, så kan kanskje andre ta over og gjøre det ferdig eller utvikle ideen til noe annet, forklarer Eva.

Hun forteller at de fleste som kommer forbi og ser på oppussingsarbeidet er nysgjerrige og synes ideen høres veldig god ut. Likevel er de tre spente på hvordan det kommer til å gå:

– Jeg håper det kommer til å funke, sier Eva.

– Jeg tror det, svarer Odd Johan.

– Jeg har troa. Kjempetro. Vi er såpass innstilt på at vi klarer å endre oss, så dette kommer til å gå, sier Tuva.

Tuva Moe er i ferd med å gjøre om en pub til et trivelig verksted-lokale.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

Fakta

- Åpner i Sandefjord i høst
- Tilbyr lokale, utstyr og materiale for kreativ utfoldelse
- Alle som er med i oppstarten har full jobb / studier ved siden av
- Hovedsatsning tekstil
- Bygd på ideer om frivillighet, gjenbruk og samarbeid
- Drives av foreningen Gjør det sjøl, som er under opprettelse
- Nettadresse: gjordetsjol.no / www.facebook.com/gjordetsjol / www.twitter.com/gjordetsjol

VI LEGGER TIL RETTE FOR DE SOM KOMMER ETTER!

HRS

DET FINNES IKKE AVFALL - KUN RESSURSER | WWW.HRS.NO

WWW.CHILDEROUNA[2010] K53

SALAMANDER- SUKSESS I LILLE MORTTJERN

FOTO: NATURFORMIDLING VAN DER KOOIJ

Fakta

Stor salamander (*Triturus cristatus*)

- Amfibie
- Status: Sårbar
- Trusler: Utbygging og utsetting av fisk
- Norsk bestand: Anslått til 9000 individer
- Utbredelse: Rundt Oslofjorden, Vestlandet og Trøndelag
- Størrelse: 10-15 centimeter
- Livssyklus: Lever på land, gyter i dammer og tjern, i dvale om vinteren

KILDER: NORSK RØDLISTE 2006, WIKIPEDIA

Utsetting av fisk og utbygging har nesten halvert bestanden av storsalamander de siste tyve årene, men nå gir ny innsats håp om en bedre fremtid. I et tjern i Nittedal kryr det igjen av salamandre.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvern.no

I fjor fant naturforvalter Jeroen van der Kooij én salamanderlarve i Lille Morttjern. I år, etter at vannet var behandlet med rotenon, fant han tusen.

– Dette er en kjempesuksess. Nå er det et yrende liv med amfibier, øyenstikkere og de andre organismene som hører hjemme her, sier van der Kooij.

ROTONON MOT FREMMED ART

Det lille vannet i Nittedal i Akershus ble behandlet med rotenon høsten 2009 for å utrydde ulovlig utsatt fisk. Lille Morttjern bærer ikke sitt navn uten grunn. Vannet var fullt av karpefisk som er dødt, som utgjør en høy risiko for livet i innsjøer og tjern hvor den er satt ut. I Lille Morttjern forandret den hele økosystemet, men etter rotenonbehandlingen er vannet fritt for fisk.

SPISER SALAMANDERYNGEL

Van der Kooij engasjerte seg i saken for tre år siden, da han oppdaget mort i tjernet. Problemet med mort er at den spiser salamanderyngel. I Lille Morttjern uteble de nye generasjonene, bare de gamle var igjen. Situasjonen var faretruende.

På initiativ fra van der Kooij satte Nittedal kommune i gang et prosjekt for å redde de utrydningstruede dyrene. Elever fra Bjertnes

videregående skole og Holumskogen skole engasjerte seg. For det var ikke bare fisk som truet amfibiene. Grunneieren Würth hadde planer om å bygge ut i området, og mot den slags hjelper ikke engang rotenon. Alt så ganske svart ut, helt til elevene en dag troppet opp i kantinen til Würth.

ELEVENE SNUDE BYGGEPLANER

– Elevene fortalte om salamanderens situasjon og stilte noen vanskelige spørsmål om hvorfor de måtte bygge ut der salamandrene lever. Det var tungen på vektskålen, forteller van der Kooij.

Det skulle vise seg at Würth ikke var vanskelig å be da de fikk se saken i et annet lys. Nå har de tilpasset sine utbyggingsplaner, slik at de ikke ødelegger leveområdet til de sjeldne dyrene. De vil også sette opp informasjonstav-

I flere tiår har det pågått rasing og ødeleggelse av salamanderens leveområder.

FOTO: NATURFORMIDLING VAN DER KOOIJ

Etter rotenonbehandling kryr det av salamandre i Lille Mortetjern i Nittedal.

ler som forteller om livet i tjernet.

– Utbygging er ikke en trussel lenger. Würth har vært meget positive, sier Kooij.

KAN BLI PRIORITERT ART

Det er ikke bare lokale ildsjeler som arbeider for de store salamandrene. Som en av ganske få truede arter har den fått egen handlingsplan. Det innebærer både eget budsjett og egen fylkesmann, som fordeler pengene på prosjekter der det trengs. I salamanderens tilfelle er det Fylkesmannen i Oslo og Akershus.

I tillegg er stor salamander foreslått som

prioritert art sammen med elleve andre truede arter, etter bestemmelsene i den nye naturmangfoldloven. Saken ligger nå til behandling i Miljøverndepartementet. Blir forslaget vedtatt, vil både salamanderen og dens såkalte økologiske funksjonsområde bli beskyttet av strenge regler.

FLERE TIÅR MED RASERING

Tiltakene kommer ikke for tidlig. I flere tiår har det pågått rasering og ødeleggelse av salamanderens leveområder. Utallige yngledammer er fylt igjen, asfaltert, bygget ut eller omgjort til

dyrket mark. En rekke steder har mennesker satt ut fisk, og salamanderen har verre fiender enn mort. Ørreten er den verste. Der det settes ut ørret blir den store salamanderen utryddet. Men nå ser det ut til å gå den rette veien for salamanderen.

– TROR VI KAN BERGE DEM

– Situasjonen for stor salamander er ikke fullt så dårlig som vi fryktet. Det er gjort ganske mange nye funn av salamanderlokaliteter, spesielt i Oslo, på Vestlandet og i Trøndelag, sier Dag Dolmen, førsteamanuensis ved Norges teknisk-naturvitenskaplige universitet i Trondheim. Han regnes som Norges fremste amfibieforsker

Dolmen forteller at det foregår prosjekter med oppgraving av gamle dammer, og det planlegges rotenonbehandling flere steder. Ved utbygging har man begynt å stille krav til graving av ny dam og flytting av dyrene.

– Jeg tror vi kan klare å berge dem, sier Dolmen.

NYTT NAVN

Etter rotenonbehandlingen i Nittedal har de innsett at de bør skifte navn på Lille Mortetjern.

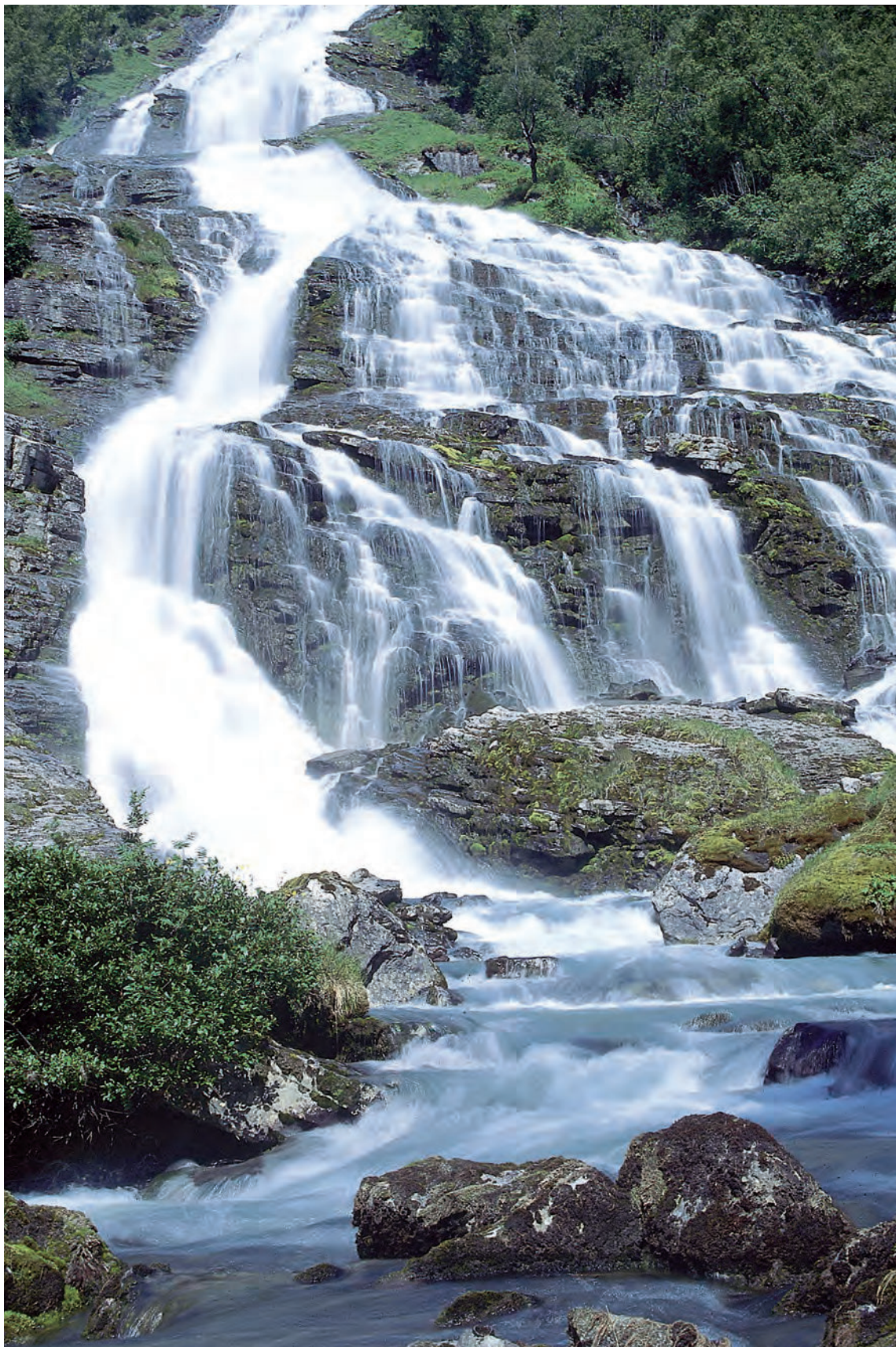
– Vi har ikke noe navn ennå, men Würthepytten har vært nevnt, forteller van der Kooij.

Tør vi foreslå Lille Salamandertjern, eller rett og slett Lille Morte-borte-tjern?

Stor salamander har fått egen handlingsplan og er foreslått som prioritert art.

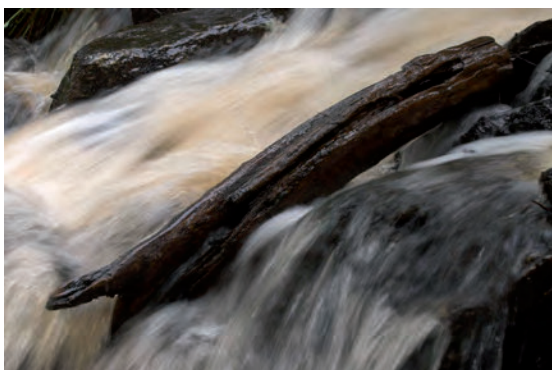

FOTOKONKURRANSEN

Vinner: Anne Kjos-Wenjum Armas fra Oppstryn har tatt dette flotte bildet av Sunndøla, Tverrelva. Dette er urørt vassdragsnatur på sitt vakreste. God komposisjon og fine farger. Vi kan nesten høre at det fosser!

Rennende vann i urørt natur er selve symbolet på liv. I Norge har det stadig vært gjenstand for bitter naturstrid. Kanskje det er grunnen til at mange har et spesielt forhold til sine vassdrag, og at vi denne gangen fikk så mange flotte bilder i fotokonkurransen. Vi håper neste tema er like inspirerende!

Premiert: Per Inge Værnesbranden fra Stjørdal viser at selv en stokk i en bekk kan forvandles til et vakkert bilde. Fra Struka i Skatval.

Bli med i fotokonkurransen!

Neste tema: Høstlys

Alle premierte får en ryggsekk fra Norges Naturvernforbund.

Vinneren får i tillegg et bokgavekort på 500 kroner.

Slik kan du delta:

- Send maksimum tre bilder i jpg-format til redaksjonen@naturvern.no.
- Hvis størrelsen på den samlede e-posten overstiger 10 Mb, kan det hende den ikke kommer frem. Del gjerne opp forsendelsen i flere e-poster.
- Skriv «fotokonkurranse» i emnefeltet.
- Skriv gjerne et par ord om hvor bildet/bildene er tatt, sammen med navn og adresse.
- Bildet/bildene må være hos oss innen 15. oktober 2010.
- Av praktiske årsaker tar vi kun imot digitale bilder, sendt på e-post.
- NNV forbeholder seg retten til å bruke innsendte bilder til Naturkalenderen.

Premiert: På Biseth fra Fyllingsdalen får Kjelfossen i Gudvangen til å se ut som skinnende røyk. Nydelig bilde!

EUROPAS STØRSTE VÅT

Biebrza, Polen:

I en av Europas største gjenværende våtmarker er skogen i ferd med å invadere livsviktige hekkeområder for trekkfugler. Det som skjer her, har betydning for hvem som dukker opp på fuglebrettet ditt.

Tekst og foto: TOR BJARNE CHRISTENSEN

tbc@naturvern.no

Et vidstrakt landskap åpner seg, flatt, nesten som et hav. I det fjerne kan vi skimte antydningen av lave åser, sløret i disen som sakte stiger opp fra fuktig jord. Kilometer på kilometer med siv, strå og blomster. Våtmark.

Tidligere lå store våtmarksområder som dette spredd over hele Europa. Svært mange

av dem har blitt drenert og forvandlet til åkre, industriområder og byer. Randsoner som tidligere ble slått, har grodd igjen og blitt skog. Resultatet er at artene som er avhengig av åpne våtmarker mister sine leveområder.

Men i Biebrza-dalen omkranser fortsatt veldige våtmarker elven, som flyter rolig gjennom den seksten mil lange nasjonalparken. Området er unikt. En fjerdedel av trekkfuglene som kommer til Europa om sommeren hekker i Polen. Uten Biebrza ville det vært langt færre.

KAMP MOT SKOGEN

Vi er på vei til et utkikkstårn. Her og der står trær, enslige og i små klynger, som øyer i landskapet. I det siste har det kommet stadig flere av dem. Langs stien danner ulike buskvekster stedvis kratt. Hvert år kutter de dem ned. Gjøres ikke det, vil skogen bre seg, også her, som så mange andre steder i nasjonalparken.

– Det burde vært hugget og slått 10 000 hektar hvert år, men det har vi ikke midler til. Nå greier vi bare 10 prosent. Arbeidet er vanskelig og dyrt, men hvis vi bare lar det gro igjen, vil leveområdene for et stort antall arter forsvinne. Dessverre er ikke myndighetene veldig interessert i å bevilge mer penger, sier Arthur Wiatr, leder for økoutdanning og turisme i Biebrza nasjonalpark.

EN VEGG AV SKOG

Vi følger stien over våtmarksområdet og kommer inn i en tett skog. På en liten forhøyning i landskapet står utkikkstårnet. Tidligere kunne tårnet by på et storslått rundskue over endeløs våtmark. Nå er utsikten sperret av en vegg med trær på den ene siden. På den andre siden vokser krattskogen raskt. Snart

– Skogen invaderer stadig mer av våtmarkene i Biebrza-dalen, forteller Arthur Wiatr fra Biebrza nasjonalpark. Her var det åpen våtmark for noen år siden.

MARKER GROR IGJEN

vil tårnet kun egne seg til studier av tretoppene.

Det er registrert hele 270 forskjellige fuglearter i området. For mange trekkfugler er Biebrza viktig som vinterkvarter, og et stort antall fugler lander her på sine trekkru-ter. For truede fugler som dobbeltbekkasin, åkerrikse, myrrikse, storskrikørn og hvitvingesvarterne er Biebrza det viktigste hekke-området i Sentral- og Vest-Europa. Stedet er også svært viktig for vadefugler, ender, gjess, trane og brushane. Mange av dem trekker til Norge om våren.

ULVER, GAUPE OG ELG

Men det er ikke bare fugler her. Hittil har man funnet mer enn 950 karplanter og store mengder insekter. Parken er også rik på pattedyr, med 48 forskjellige arter. Det lever 30 ulver her, fordelt på 4-5 flokker, og en gaupefamilie som ferdes mellom denne og en annen park i nærheten. Polakkene er

veldig stolte av elgstammen på 1500 dyr. Elgen var så godt som utryddet på begynnel-sen av 1900-tallet, men takket være vern har bestanden vokst de siste tiårene.

– Det tradisjonelle jordbruket i rand-sonene forsvinner. Tidligere måtte folk slå myrene og markene for å skaffe fôr til dyrene sine. Det var en viktig ressurs, som de ikke kunne greie seg uten. Nå flytter mange til byen, og gjengroingen skyter fart. Jeg frykter at vi ser begynnelsen på den utviklingen dere har hatt i Vest-Europa, sier Wiatr.

I løpet av de siste 25 årene har antall fugler i Europas kulturlandskap nesten blitt halvert, og tilbakegangen er størst i Vest-Europa. Industrialisering og intensivering av jordbruket får en stor del av skylden. Med medlemskap i EU har moderniseringen av jordbruket kommet for fullt også i Polen.

GRUNNVANNET HAR SUNKET

Wiatr tar oss med inn i en skog et stykke fra

våtmarksområdet. For noen tiår siden var det ikke et tre her. Nå deler høye bjørker og furuer plassen med ulike buskvekster og lyngplanter. Tidligere utgraving av kanaler og drenering av myrer har ført til at grunnvannet i nasjonalparken har sunket med én meter. Når vannet trekker seg tilbake, rykker skogen frem, og artene som levde der drives bort. Det er mulig å heve grunnvannet, men det er dyrt.

Wiatr forteller at folk har blitt mer opptatt av naturen de siste årene. Interessen er likevel ikke sterk nok til at miljøvern kommer særlig høyt på den politiske dagsordenen.

– Hvem bryr seg om naturen? Den kommer langt ned på listen her i Polen. Når det gjelder midler til skjøtsel av områdene her, ser det dessverre ikke særlig lyst ut. Men vi gir oss ikke. Denne nasjonalparken er unik i europeisk sammenheng, og vi vil gjøre alt vi kan for at den fortsatt skal være det, sier Wiatr.

Fakta

Biebrza nasjonalpark

- Våtmarksområde ved elven Biebrza i Polen
- 16,3 mil, fra nord til sør
- 60 000 hektar
- Cirka 270 fuglearter observert i området
- 180 fuglearter hekker i nasjonalparken
- Om våren oversvømmes dalen og blir en stor sjø
- Det største myrområdet i EU
- 48 pattedyr, blant dem: elg, bever, mårhund, rev, ulv og grevling
- 70 forskjellige plantesamfunn med mer enn 950 karplanter
- Biebrza betyr «bever»

Fakta

Fugler i Biebrza

- Svarthalespove (sterkt truet i Norge)
- Orrfugl
- Gressugle
- Sangsvane (nær truet i Norge)
- Vannsanger
- Hvitvingesvarterne
- Storskrikørn
- Enghauk
- Myrhauk (sårbar i Norge)
- Dobbeltbekkasin (nær truet i Norge)
- Brushane (datamangel i Norge)

Biebrza er unik i Europa. Nå arbeides det for å få nasjonalparken inn på UNESCOs verdensarvliste.

Ny miljøvennlig kjøpsguide: Se hvilke hvitevarer du bør kjøpe!

Kjøper du en energislukende tørketrommel, risikerer du å få nesten 11 000 kr mer i strømregning enn om du går for en som er energieffektiv. Naturvernforbundets nye nettjeneste www.besteprodukter.no, gir forbrukerne oversikt over energiforbruket og prisen på forskjellige hvitevareprodukter.

Hvorfor en slik nettjeneste?

Nettjenesten er en miljøvennlig kjøpsguide som skal hjelpe folk til å kjøpe de hvitevarene som bruker minst strøm. Det er bra for både lommeboka og miljøet. Et lavere energiforbruk bidrar til å få ned klimagassutslippene. Nettjenesten finnes allerede i 14 europeiske land og Naturvernforbundet har fått EU-midler til å lage en norsk variant.

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

www.besteprodukter.no

MEDLEMSBUTIKKENS HØSTTILBUD

Flere produkter og nyheter på www.naturvern.no/butikk

Soppkniv

Soppkniv med børste. Håndtak i tre og knivblad i rustfritt stål, med kanvasveske for beltet. Nå med Naturvernforbundets logo på håndtak.

Soppsett

Sett med soppkurv og soppkniv.

Soppkurv

Romslig Soppkurv. Lett og sterk som holder soppen fin hele veien hjem. 44 X 26 cm.

FLOTT GAVE!

Plakat I Naturen

168,-

KLASSISK
PLAKAT I
NYTT OPPLAG

Artsmangfold på enga, myldreplakat. Denne plansje-klassikeren er her i et nyopptrykk for nye generasjoner. Trykket på godt, tykt papir. Fin for barna som inngangsport til en prat med de voksne om biologisk mangfold. Størrelse: 100 x 45 cm. Et eget ark følger med som viser navn og plassering på alle 167 artene planter og dyr på plansjen.

Sopp-plakat

136,-

Norske matsopper

Norske matsopper er en praktisk håndbok med detaljert beskrivelse av utseende og voksested for våre 35 beste matsopper.

HOLD DEG
I LIVE

185,-

756,-

Ullgenser med logo

Nordisk produsert flott genser av kott ull. Eplegrønn, kvinne i str. 36,38,40,42,44,46. Skogsgriønn, mann i str S, M, L, XL, XXL.

Termos 0,75 l

Termos 1 l

292,-

304,-

Rå kvalitetstermos med mange tekniske finesser. Testvinner flere ganger, termosen som holder lengst på varmen. Termosene har 20 års garanti, og er utviklet av den norske bedriften Eagle Products. Påklisset Naturvernforbundets logo i metallic grå. Og som alle termosar med respekt for seg selv: Utprøvd i arktiske strøk.

GOD INTRODUKSJON TIL FUGLESANG

CD Sangfugler

Norske sangfugler har nå egen CD. Turgåere og naturinteresserte kan lære å gjenkjenne sangen til både vanlige og sjeldne norske sangfugler. 48 lydeksempler med leste forklaringer.

236,-

BESTILLING

Alle de oppgitte priser er medlemspriser. Ikke-medlemmer betaler ca 25% mer. Faktura/porto/eksp. 88 kroner. Bestilling i nettbutikken med kort: 48 kroner.

ALLE PLAKATER SENDES GODT EMBALLERT I RULL!

FORNAVN		ETTERNAVN	
ADRESSE			
POSTNUMMER		POSTSTED	
MEDELM JA ☐ NEI ☐		E-POST (valgfritt)	
☐ Send meg gratis klistremerke "Reklame Nei Takk"			
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		
ANTALL	VARENAVN		

Sendes til Norges Naturvernforbund Salgsavdelingen, Torvgata 1, 3770 Kragerø. Vi sender deg varene med A-post innen to arbeidsdager, med faktura i pakken.

Få hele familien med i Naturvernforbundet!

Tegner dere et familiemedlemskap hos Naturvernforbundet får ett barn gratis medlemskap hos Miljøagentene.

Bilde fra Miljøfestivalen i Lofoten (2010)

**Norges
Naturvernforbundet**
Friends of the Earth Norway

For å inngå familiemedlemskap kan du

- Fylle ut skjema på www.naturvernforbundet.no/medlem
- Sende en e-post til medlem@naturvernforbundet.no
- Ringe oss på telefon 23 10 96 33

Husk å oppgi navn og fødselsdato på alle, samt hvilket barn som eventuelt skal ha medlemskap i Miljøagentene!

VERV MEDLEMMER

VINN TUR MED HURTIGRUTEN

Verver du nye medlemmer blir du med i trekningen av verdens vakreste sjøreise. Turen gjelder for 2 personer og du velger selv om du reiser sørover eller nordover

Verve? Klikk deg inn på www.naturvernforbundet.no/medlem/

TREKNINGEN: Jo flere du verver, jo større sjanse for å vinne! De nye medlemmene må ha betalt medlemskontingenten for at du skal kunne bli med i trekningen av premien. Trekningen gjøres i midten av oktober

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

HURTIGRUTEN

FOLKEFEST FOR OLJEFRITT

FOTO: JO STRAUBE

Naturvernforbundets Miljøfestival ble en rungende markering for det folkelige engasjementet som ligger i et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja.

– Vi er særdeles godt fornøyde med både Miljøfestivalen og Folkefesten på torget i Kabelvåg sier Ingeborg Gjærum, som ammen med Elisabeth Sæther og Signe Lindbråten har arrangert festivalen.

– Tilbakemeldingene vi har fått fra de som deltok har også vært svært positive. Det synes vi som arrangør er veldig artig, sier Sæther.

En av de mest positive er leder i Naturvernforbundet i Kvinnherad, Dagny Fuglø. Hun kom alene på Miljøfestivalen, og mener opplegget var utrolig bra.

– Jeg skulle ønske mange flere hadde vært med. Det var veldig allsidig og spesielt kjekt var det å være med ut på tur for å se hvor sårbart landskapet rundt Lofoten er.

Hun kan ikke få rost festivalen nok og mener den langt overgikk forventningene hennes.

INSPIRASJON TIL LOKALT ENGASJEMENT

Bell Batta Torheim var en av de mange som dro til Kabelvåg med små barn. Hun sier at ønsket om å være en del av en aktiv miljøbe-

vegelse var grunnen til at hun sammen med mann og barn la turen nordover fra Oslo.

– Det å være med på en massemobilisering rundt et av de største miljøspørsmålene som skal avgjøres i Norge nå virket veldig spennende. Og det var også veldig trivelig å treffe andre som også er opptatt av miljø.

Hun sier at miljøfestivalen også ga inspirasjon til å vurdere videre lokalt engasjement.

ALDRI SETT TORGET SÅ FULLT

Også Gaute Wahl, leder i Folkeaksjonen Oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja sa seg veldig godt fornøyd med arrangementet.

– Jeg er veldig godt fornøyd med folkefesten i seg selv, og jeg har aldri sett torget i

Folkefest: Folkefesten på torget i Kabelvåg samlet 700-800 mennesker.

Kabelvåg så fullt, sier han.

Han sier at han også er glad for at det kom såpass mange lokale på Folkefesten i tillegg til at det møtte opp folk fra hele landet.

– Jeg så at folk gikk rundt og smilte hele dagen, sier han. Spesielt gledelig var det at man også kunne tilby noe også til barnefamilier, mener han.

Wahl tror også at Folkefesten har virket positivt for lokalsamfunnet.

– Det at det har vært så mye positiv oppmerksomhet virker mobiliserende på oss alle. Det er godt å få satt Kabelvåg og Lofoten på kartet med en slik bred og positiv markering.

FOTO: JO STRAUBE

Jan Otto Johansen har skrevet om Barentshavstorsken som verdens beste råvare i kokeboka *Se Torsken*. Johansen underholdt også på Miljøfestivalen med kåseri om bacalao, og siden han valgte å bruke hele fire dager i Lofoten, rakk han også å bli medlem av Naturvernforbundet.

Kokebok mot oljeboring

Det er de færreste kokebøker forunt å spille en politisk rolle i det som er de siste årenes viktigste miljøsak, men det er skjebnen til kokeboka *Se Torsken*.

Se Torsken – Kokebok for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja ble lansert under Miljøfestivalen. Dagen

kokeboka ble lansert ble det solgt 200 eksemplarer, noe som betyr at hver fjerde person som deltok på Folkefesten i Kabelvåg kjøpte boka.

«Man tager hva man haver: En smal kontinentalsokkel. Mulige oljeresurser. Fødestua for verdens siste store torskebestand. En Folkeaksjon. Tilsett en

idé og la det heve gjennom utallige kaffekopper og dugnadstimer.»

Slik begynner kokeboka som har bidragsytere som Jan Otto Johansen, Andreas Viestad, Marianne Meløy og Tom Victor Gausdal. Kokeboka er drevet fram av en frivillig gruppe i Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja.

FOTO: JO STRAUBE

Lokalkjendis på Hurtigruta

Det var lokalkjendis og lofottribadur Kai Larsen (til høyre) som under sommerens Miljøfestival vant Naturvernforbundets vervekonkurranse og fikk en tur med Hurtigruta. Av de rundt 800 som deltok på Folkefesten på torget i Kabelvåg valgte nesten ti prosent å bli nye medlemmer i Naturvernforbundet. Trekningen ble gjort av Senjaværingen Pål «Moddi» Knutsen.

MARSJERTE MOT MASTER

Naturvernforbundet i Kvam var med og arrangerte protestmarsj mot kraftlinja i Hardanger i midten av august.

Det som har vært sommerens største politiske sak, de såkalte Monstermastene i Hardanger, ble markert med marsjering mot mastene, hvor Naturvernforbundet i Kvam var en av arrangørene. Leder i Naturvernforbundet i Kvam, Oddvar Soldal, kaller marsjen for en suksess.

– Naturvernforbundet har vært med i denne saken hele tiden, og frøet til det som er blitt folkeaksjonen Bevar Hardanger ble sådd på styremøte i Naturvernforbundet for fem år siden, sier Soldal. Han mener at medietrykket som har vært i saken ikke hadde vært mulig dersom man ikke hadde jobbet aktivt med saken i fem år.

BRED DEKNING

Mediedekningen av mastene har i sommer vært massiv, og Soldal tror regjeringen kan ha undervurdert hvor stor motstanden har vært. Han sier at det viktigste framover blir å få frem mest mulig utgreiing om strømfor- syning i Bergensområdet.

– Og politisk er det viktig at ordførerne

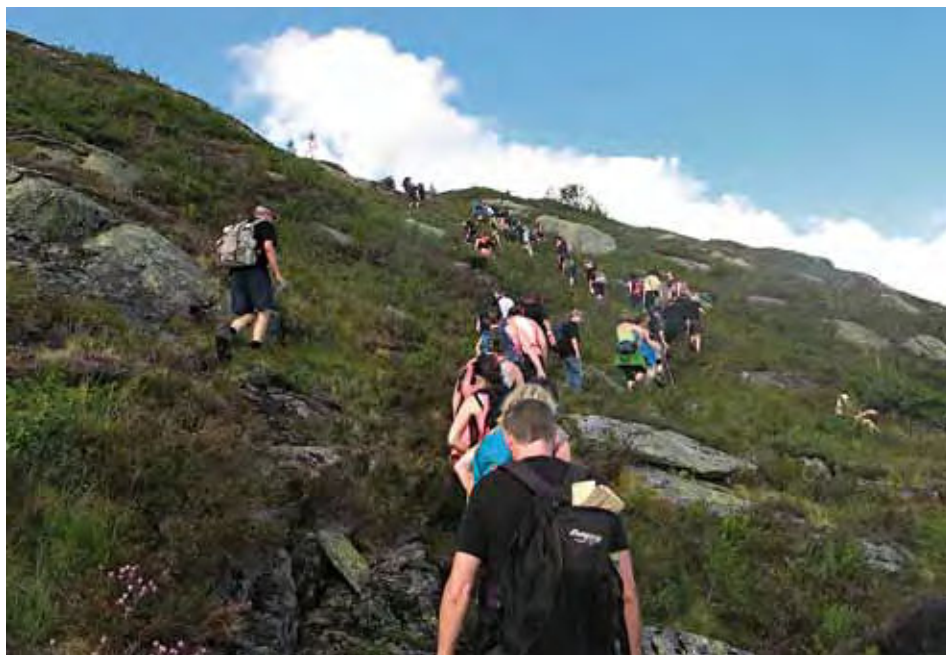

FOTO: JAN THOMAS ODEGARD

700-800 personer var med i marsj mot kraftlinja i Hardanger

i regionen samles og fremdeles er enige i saken, sier han.

STOR OPPSLUTNING

Soldal sier at de er overrasket over oppslutningen til protestmarsjen.

– Vi hadde ikke regnet med en slik oppslutning. 700–800 personer siste helgen før skolestart er veldig bra.

Soldal mener også at aksjonen mot kraft-

linjen har nådd bredt, og at det har gått fra å være en lokalaksjon til å bli en landsdel- eller prinsippaksjon.

Bakgrunnen er at regjeringen 2. juli gikk inn for å bygge en 90 kilometer lang kraftlinje tvers gjennom et av Norges vakreste naturlandskap – Hardanger. Mastene er opp til 45 meter høye og kraftgaten vil bli 40 meter bred.

FOTO: MARTIN ØDEGAARD

På inspirasjonsseminaret på Jomfruland var deltagerne med på fuglemerking, guiding i vernede skoger og dykking.

Bli begeistret

Naturvernforbundet markerer FNs naturmangfoldår gjennom inspirasjonsseminarer for hele familien.

Det har allerede vært arrangert to seminarer i Oslo og på Jomfruland utenfor Kragerø. Og i løpet av høsten skal også Trondheim og Stavanger inspirere naturglade. De to neste seminarene skal være 17.–19. september i Midt-Norge og 1.–3. oktober i Rogaland.

På kursene kan man lære hvordan lokalt engasjement kan føre til gjennomslag i viktige lokale

naturvernsaker, og hvordan man kan ta i bruk nye verktøy i naturmangfoldsaker.

Kursene vil ha et opplegg som passer for alle deltakere, med vekt på naturglede og feltaktiviteter, hvor også barnefamilier oppfordres til å delta.

Kursene bygges opp rundt saker som lokallagene arbeider med. Og det vil bli kurs i hvordan få best mulig gjennomslag i enkelt saker. Deltakerne vil også få innføring i bruk av naturmangfoldloven.

Naturkalenderen 2011

Lofoten

Støtt oss i kampen for et oljefritt
Lofoten, Vesterålen og Senja!
Bestill Naturkalenderen 2011 nå!

Bestill nå!

- salg@naturvernforbundet.no
- 94 00 23 00 / 23 10 96 10
- www.naturvernforbundet.no/butikk

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

Naturvernlovet 100 år

■ I år er det FNs Biomangfoldår – med det formål å sette en stopper for ødeleggelsene av biotopene og økosystemene – og dermed utryddelsen av de tallrike truede artene rundt om i verden.

Norge, som har undertegnet den internasjonale Biomangfoldkonvensjonen, har også sine store forpliktelser. I denne sammenheng er det på sin plass å huske at det nasjonale naturvernarbeidet nå fyller 100 år. Det er nemlig så mange år siden Norge vedtok den første naturvernloven: *Lov om naturfredning*. Det var først i 1910 at vi fikk en egen lov om naturvern. Det var særlig en gruppe ivrige naturforskere – botanikere, geologer og zoologer – som sto bak lovarbeidet. Det hele startet i 1909 med et foredrag 17. mars av den kjente professor i botanikk, Johan Nordal Fischer Wille (1858-1924), i Det Norske Geografiske Selskab i Kristiania: "Om Naturens Mindesmærker og deres Bevarelse". Og han la ikke skjul på at situasjonen var alvorlig.

Den lærde botaniker konkluderte sitt lange foredrag med at man over hele verden ved lovgivning søkte å beskytte naturen mot ødeleggelse, og at det var på tide at Norge fulgte etter fordi det var så meget som sto på spill for vitenskapen. Det gjaldt også å vekke interessen for og kjærligheten til naturen for folk flest – ikke minst ungdommen – mente Wille.

Selskapets styre nedsatte etter dette en komité som arbeidet hurtig, og allerede i november samme år kom den med et forslag om en lov om vern av naturen. Den var nødvendig ble det understreket, fordi både befolkningsutviklingen og menneskenes økte inngrep i naturen førte til store endringer i natur og landskap.

Stortinget vedtok så 25. juli 1910 *Lov om naturfredning*. Nå oppsto det en viss misnøye med at den endelige ordlyden ikke ga hjemmel for opprettelse av nasjonalparker, som ble betraktet som en viktig oppgave for den gryende naturvernbevegelsen. Det ble så endret ved tilleggsloven av 14. juli 1916, som kom etter press fra Østlandske kretsforening for naturfredning i Norge.

Med den nye naturfredningsloven gjorde for første gang naturvernproblemer seg gjeldende på det offentlige politiske plan i Norge. Nå hadde man allerede jaktlovgivning, foruten fiskeri- og skoglovgivning,

som ga regler for bruk av naturen. Men til grunn for denne lovgivningen lå særlig næringsmessige og økonomiske interesser. Til grunn for *Lov om naturfredning* lå interesser som sto i motsetning til den rent næringsmessige bruk av naturen. Og loven betegnet, tross begrensninger som viste seg i ettertid, et klart gjennombrudd på det politiske plan for verneinteressene i en tid da dette aspektet i samfunnsutviklingen nok syntes fjernt for folk flest.

Med hjemmel i loven ble det raskt grepet inn for å gi Dovres berømte fjellplanter et skikkelig vern. Med kongelig resolusjon av 1911 ble de mest sjeldne plantene på statens fjellstueiendommer Hjerkin, Kongsvoll og Drivstua fredet. Gjennom årene ble det med hjemmel i den nye loven, blant annet opprettet den store Sylene botaniske naturpark i 1917 og Blessumkalvkveen urskogområde i Vågå i 1918. Et særs viktig vedtak fant sted i 1924 da den praktfulle, berømte Vettisfossen ble fredet. Det var populært i en tid da tallrike andre vassdrag ble temmet og fossefall ble utbygget. Senere ble også Helin plantepark – kjent for sine sjeldne fjellvalmuer, opprettet i 1930.

Imidlertid økte fortsatt vekstpolitikken sitt press mot naturen, med kraftutbygging og stadig flere veier og mer industri. Behovet for et nytt lovverk ble prekært. Vi fikk derfor *Lov om naturvern* 1. desember 1954. På grunnlag av denne loven ble det for

første gang utarbeidet en omfattende nasjonalparkplan som gradvis ble gjennomført. Rondane fikk vi som vår første nasjonalpark i 1962. Men også denne loven ble snart oppfattet som for snever. Slik ble det derfor utarbeidet en ny *Lov om naturvern* 19. juni 1970, hvor det blant annet het: "Inngrep i naturen bør bare foretas ut fra en langsiktig og allsidig ressursdisponering som tar hensyn til at naturen i fremtiden bevares som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel".

Rundt 40 år senere – altså i våre dager – var igjen presset mot naturlandskapet og de mange sårbare artene blitt så åpenbart at en helt ny og meget omfattende lov ble vedtatt av Stortinget. Den trådte i kraft 1. juli 2009: *Lov om naturmangfold*. Faktagrunnlaget for den nye loven var ikke minst Artsdatabankens *Norsk rødliste* som viste at flere tusen arter i Norge nå er sårbare eller truet.

Ved å studere hvordan vernearbeidet i denne hundreårsperioden utviklet seg, speiler dette hele samfunnutviklingen på en interessant måte. Ikke minst finner vi en økende og vanskelig konflikt når det gjelder vekst versus vern som en rød tråd gjennom den lange perioden. Man kan undres om det i det lange løp i det hele tatt er mulig å holde vekstpolitikken innen rimelige rammer.

Bredo Berntsen, forfatter og statsviter

FOTO: BREDO BERNTSEN

Åpnet fjellrevsenter

Revunger på Nordvest-Island. FOTO: ESTER RUT UNNSTEINSDOTTIR

■ ■ Melrakka betyr fjellrev på islandsk, melrakke er også det gamle norske navnet på fjellrev, det henviser til den hvite vinterpelsen. Nå har Island fått sitt melrakkasenter på Nordvest-Island.

Det er biologen Ester Rut Unnsteinsdottir som har vært drivkraften bak senteret. Det holder til i et gammelt trehus som ble flyttet til Sudavik fra Norge i begynnelsen av 1900-tallet. Huset var fullstendig til nedfalls da Ester gikk i gang med restaurering for noen år siden. På åpningsdagen 12. juni i år sto det fine huset klart med utstillinger, møterom og kafe med terrasse.

Minst 250, det vil si nesten hele Sudaviks befolkning, var møtt fram. Det var hilssninger fra landet. Det var Sudaviks ordfører og representanter fra Universitetet i Reykjavik. Og selvsagt var Ester på talerstolen. Så var det omvisning i huset og mye god mat i kafeen.

Melrakken kom som vår egen fjellrev vandrende over isen fra Arktisk på slutten av siste istid. Den finnes 6-8000 rever over hele Island, men de fleste holder til ved kysten der de

lever av fugl i fuglefjellene. Der kan det bli så mye rev at de må skytes for å hindre desimering av fuglebestandene. Cirka 2000 rever skytes hvert år. 80 prosent av melrakkene på Nordvest-Island er mørkebrune, 20 prosent er gråbrune på ryggen, med lysere bein og mage. Disse blir hvite om vinteren.

Som gjest i Isafjördur og Sudavik får en slett ikke inntrykk av at fuglebestandene er på retur. I juni hekker terner overalt på den smale landstripen mellom fjorden og det bratte fjellet, de holder et svare leven! Store ærfuglkolonier med mødre, barn og hvite pappaer svømmer langs land, flokker av lundefugl dupper ute i fjorden, og havhest er på matjakt mellom reirene i bergveggene og sjøen. Et dyreliv til å bli glad av!

En reise til Nordvest-Island anbefales. Fra Isafjördur er det turer blant annet til fuglefjellene helt mot nord. Der holder også masse rev til. Melrakkasenter Islands er vel verd et besøk.

Honorias B. Hamre, tidligere leder i Norges Naturvernforbund

LEDERS HJØRNE

Protestsommeren

Sommeren som nå går mot slutten, har styrket meg i troen. Troen på at vi kan berge norsk natur og på at vi kan vinne kampen mot den mektige oljeindustrien.

I august klarte vi sammen med Folkeaksjonen oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja å samle 7-800 mennesker til folkefest mot oljeboring, og til forsvar for torskens fødestue. Helga etter samla 700 seg for å beskytte unike naturverdier mot ødeleggende kraftmaster i Hardanger.

Jeg skulle likt å se Statnett, regjeringen eller oljeindustrien samle like mange til folkefest for kraftlinjer i urørt natur og oljeboring i sårbare havområder. Sommeren har vist at engasjement kan, om ikke flytte fjell, så i alle fall master.

Siste ord var lenge sagt i Hardanger, det understreket flere regjeringsmedlemmer. Motstanderne nektet å godta dette. Protestsommeren fikk regjeringen til å bøye av. Regjeringen har gitt den verdifulle naturen i Hardanger en pustepause. Nye alternativer til de planlagte mastene skal utredes og avgjørelsen vurderes på nytt. Men skal vi få den avgjørelsen vi ønsker, kan vi ikke ta noen pause nå. Kraftlinja vil gå tvers gjennom verdifulle naturtyper, som Norge må ta vare på for fremtiden - skog, planter og fugleliv vil rammes hardt og områder der villreinen lever vil bli ødelagt.

Sjøkabel er ikke det eneste alternativet til den foreslåtte kraftlinja. Et alternativ er å se på strømforbruket, årsaken til at linja i det hele tatt er planlagt. Hva om vi ga familier i Bergensområdet økonomisk hjelp til etterisolering og varmepumper, industrien fikk støtte til å effektivisere produksjonen - så slapp vi kanskje linja både til lands og til vanns?

Selv om kampen mot oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja ser ut til å gå vår vei for tiden, er det ingen grunn til å slappe av her heller. Oljeindustrien kommer ikke til å gi seg, og jeg frykter vi bare har sett begynnelsen på kampanjer, oljevennlige rapporter og kraftutspill mot miljøvernere fra den kanten. Oljeindustrien kommer ikke til å gi seg. De vil benytte enhver anledning til å bagatellisere ulykken i Mexicogulften, til å bagatellisere sjansene for en ulykke i Norge og til å bagatellisere konsekvensene av ei eventuell ulykke.

Tidlig i august ble det sendt ut meldinger hvor det ble påstått at tre fjerdedeler av oljen fra ulykken i Mexicogulften var forsvunnet og tatt hånd om av naturen selv. I ettertid viser det seg at friskmeldingen var i tidligste laget. Opp mot 80 prosent av oljen kan fortsatt være i naturen og forskere sier det sannsynligvis vil ta år før den forsvinner helt. Seinere i år skal den norske regjeringen komme med sine vurderinger av hva oljeulykken får å si for norsk oljepolitikk. Oljelobbyen vil snakke ned skadene og opp sin egen norske fortreffelighet.

Sommeren har vist oss at vi kan når vi vil. Neste år skal begge sakene opp i regjeringen igjen. Den som legger seg på laurbærne allerede nå har tapt. Derfor ønsker jeg dere alle en god og arbeidsom høst. Stå på!

Lars Haltbrekken

Leder, Norges Naturvernforbund

HEMMELIG OPPDRAG

Gå til skolen

SKOLEVEIEN ER KANSKJE livets lengste, men også flotteste og mest spennende vei. Nå som du er i gang med et nytt skoleår, er det viktig å starte med gode vaner. Det er mye morsommere å gå til skolen om man kan ta følge med gode venner.

BLI MED PÅ Gå til skolen-dagen 16. september!
Del ut lappene i bladet til venner og sjekk med læreren din om din klasse har meldt seg på Gå til skolen-dagen.

VI VIL GJERNE høre om det morsomste, mest fantastiske eller mest spennende du har opplevd på din skolevei. Send oss din historie på www.miljoagentene.no/oppdrag. Vi kommer til å legge ut mange av historiene på nettstedet, så miljøagenter kan stemme på hvem de synes er best.

GOD SKOLEVEI!

MED RETT TIL Å SI IFRA

Miljøagent Ravn

Miljøagenten Ravn er veldig glad i naturen og opptatt av miljøet. Han synes det er viktig å si fra når han ser at andre gjør ting som er forurensende og skadelig for jordkloden vår.

En kveld Ravn var ute og gikk en tur, møtte han på Frøya. Hun fortalte at hun nettopp hadde oppdaget noen som hadde kastet masse ulovlig avfall like ved lekeplassen i borettslaget. Frøya var veldig opprørt og viste ham til stedet.

– Jeg var ute og ruslet, og da jeg kom rundt svingen oppdaget jeg at noen hadde brukt lekeplassen som søppelfylling, forklarte Frøya.

Ravn var enig i at dette var ille. Og det var ikke bare vanlig avfall. Her var det både kjøleskap, bilbatterier, en gammel ovn og masse annet rask.

– Dette er jo direkte farlig. Disse tingene er jo fulle av giftstoffer. Tenk å gjøre sånn.

Her er det jo barn som leker, nesten ropte Frøya. Jeg så forresten en stor bil som kjørte herfra da jeg kom. Jeg vet jo ikke om de har noe med det å gjøre, men jeg skrev i hvertfall ned bilnummeret.

Ravn tok imot lappen med nummeret og sa han skulle undersøke saken.

Etter noen kjappe telefoner fant han raskt ut hvem som eide bilen. Han hoppet på sykkelen og satte kursen mot adressen han hadde fått oppgitt.

Like etter han ringte på, kom en stor mann til syne i vinduet. Ravn ringte på en gang til og han hørte skrittene nærme seg døren. Døren gikk opp og en ganske gretten mann spurte Ravn hva han ville.

– Jeg hadde lyst til å spørre deg om du vet noe om ulovlig søppeltømming. Bilen din

er observert i nærheten av der noen har dumpet både et kjøleskap, en ovn og mye annet farlig avfall. Og det er til og med gjort på en lekeplass hvor barn skal leke.

– Jeg vet ingenting om verken søppelfyllinger, bilbatterier, kjøleskap eller annet skrot. La meg være i fred, sa mannen mens han forsøkte å lukke døren.

– Nå lyver du, sa Ravn samtidig som han satte foten i døren.

Hvordan kunne Ravn vite at mannen ikke snakket sant?

Som ekte miljøagent finner du nok svaret raskt.

Når du finner løsningen kan du sende svaret til:

eirik@miljoagentene.no.

Da er du med i trekningen av en økologisk t-skjorte fra Miljøagentene.

Norges Naturvernforbund

Friends of the Earth Norway

Grensen 9b, 0159 Oslo, Norge

Tlf: 23 10 96 10

Faks: 23 10 96 11

E-post: naturvern@naturvernforbundet.no

Internett: www.naturvernforbundet.no

Kontingent: Nytt medlem 200,-, hovedmedlem kr 350,-

Pensjonister og studenter: kr 175,- ny medlem 100,-

Familiemedlemskap: kr 420,- nye medlemmer 300,-

Student-/pensjonistfamilie: kr 200,-

Livsvarig medlemskap: kr 7000,-

Medlemmer av Norges Naturvernforbund er automatisk medlem av det lokal- og fylkeslag vedkommende søker til.

ØSTFOLD: E-post: ostfold@naturvernforbundet.no
no Leder: Pål Bugge, Tlf: 905 57 157

OSLO OG AKERSHUS:

Tlf: 22 38 35 20, Faks: 22 71 63 48, E-post: noa@noa.no
Kontaktperson: Gjermund Andersen

HEDMARK: E-post: hedmark@naturvernforbundet.no
Kontaktperson: Hege Sjølie, Tlf: 907 90 575

OPPLAND: E-post: oppland@naturvernforbundet.no

no Leder: Kjell Fredrik Løvold, Tlf: 918 94 751

BUSKERUD: Tlf: 32 75 05 04

E-post: buskerud@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Per Øystein Klunderud

VESTFOLD: E-post: vestfold@naturvernforbundet.no
no Fylkessekretær: Hans I. Nesse, Tlf: 33 31 33 42

TELEMARK: Tlf: 35 55 79 54.

E-post: telemark@naturvernforbundet.no

Leder: Tormod Svartdal

AUST-AGDER: E-post: austagder@naturvernforbundet.no

VEST-AGDER: E-post: vestagder@naturvernforbundet.no
Fylkessekretær: Peder Johan Pedersen.

Tlf: 456 05 646

ROGALAND: Tlf: 51 52 88 11, Faks: 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Erik Thoring

HORDALAND: Tlf: 55 30 06 60, Faks: 55 30 06 50,

E-post: hordaland@naturvernforbundet.no

Daglig leder: Nils Tore Skogland

SOGN OG FJORDANE: E-post: sognfjordane@naturvernforbundet.no

Leder: Hans-Christian Hansen, Tlf: 482 03 226

MØRE OG ROMSDAL:

E-post: moreromsdal@naturvernforbundet.no

Leder: Øystein Folden, Tlf: 71 53 33 31, 918 12 542

SØR-TRØNDELAG: Tlf: 73 51 52 24, Faks:

73 51 27 27 E-post: sortrondelag@naturvernforbundet.no

Fylkessekretær: Staffan Dovärn

NORD-TRØNDELAG:

E-post: nordtrondelag@naturvernforbundet.no

Leder: Børge Wahl, Tlf: 414 09 549

NORDLAND: E-post: nordland@naturvernforbundet.no

Leder: Erling Solvang, Tlf.: 952 54 075

TROMS: E-post: troms@naturvernforbundet.no

FINNMARK: E-post: finnmark@naturvernforbundet.no

Leder: Vera Eriksen, tlf. 920 32 112

BARENTSHAVKONTORET: Kontaktperson:

Gunnar Album, E-post: album@online.no, Tlf:

75 77 84 10, Faks: 75 77 84 74

NATUR OG UNGDOM: E-post: info@nu.no, Tlf:

23 32 74 00, Faks: 23 32 74 10. Web: www.nu.no

Leder: Ola Skaalvik Elvevold

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen

dersom listen skal endres. Tlf. 23 10 96 33.

E-post: medlem@naturvernforbundet.no

Norges Naturvernforbunds historie 1914-2009

Aksjon mot Atomkraft, 1919: I 1974 ble Aksjon mot Atomkraft (AMA) stiftet, og det ble utover 1970-tallet holdt mange demonstrasjoner mot bygging av kjernekraftverk i Norge. Først i 1979 besluttet Stortinget at kraftforsyningen inntil videre skulle baseres på vannkraft. AMA engasjerte seg også mot kjernekraft i Sverige. Her fra en demonstrasjon mot kjernekraftverket i Barsebäck utenfor den svenske ambassaden i Oslo, november 1976.

Har du historisk Naturvernforbund-materiale?

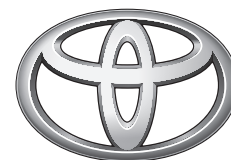
Bilder, historier, løpesedler eller annet. Natur & miljø ønsker innspill til historiesiden!

Send dine bilder, historier, anekdoter eller lignende til:

redaksjonen@naturvern.no

eller

Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

TOYOTA

BRUKES NÅR DU KJØRER
SOM ENERGI
KONTINUERLIG RESIRKULERER

Nye Auris med Hybrid Synergy Drive

Vi har ikke funnet opp evighetsmaskinen. Men vi har i hvert fall kommet et stort skritt i riktig retning. Når du kjører en Auris HSD genererer du elektrisitet. Både ved hjelp av bensinmotoren og energien som skapes når du bremser. Denne elektrisiteten brukes igjen til å kjøre videre – enten du kjører utelukkende elektrisk, eller kombinerer bensin- og elmotoren. Bilen velger

hele tiden det mest effektive, men du kan også velge selv. Bilen sørger dessuten for at batteriene aldri tappes eller lades for mye; noe som gir lang levetid på batteriene. Du vil i de hele tatt bli overrasket over de lave vedlikeholdskostnadene som kommer med en Auris HSD. Det at den lades ved bremsing for eksempel – det gir mindre slitasje på bremsene. Genialt, ikke sant?

Veil pris lev. Oslo: Auris HSD fra kr 258 400,-. Prisen inkl. frakt- lev og reg.omk kr 8.500,-. Avbildet modell kan ha ekstrautstyr. Med forbehold om trykkfeil

Today
Tomorrow
Toyota

Ettersendes ikke ved varig adresseendring.
Returadresse:
Natur & miljø, Grensen 9b, 0159 Oslo

B-Economique
NORGE

Hverdagshuksus for de aller minste.

Vi har mange myke babyprodukter for kosestunder.
Uparfymerte, Svanemerkede og så milde at du kan
bruke dem hver dag. Les mer på libero.no

Libero